

**AVOIN PÄIVÄKOTITOIMINTA
MONIKULTTUURISIA PERHEITÄ TUKEMASSA VANTAALLA**

Susanna Tapani

Opinnäytetyö, syksy 2009

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä

Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

Lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Tapani, Susanna. Avoin päiväkotitoiminta monikulttuurisia perheitä tukemassa Vantaalla. Järvenpää, syksy 2009. 72 s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaali-alan koulutusohjelma. Lastentarhanopettajan virkakelpoisuus, sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia työntekijän näkökulmasta, minkälaista käytännön työ avoimessa päiväkodissa monikulttuuristen perheiden parissa on. Työn tarkoitus oli tuoda näkyväksi sitä kokemusta ja tietoa, jota työntekijöillä on monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelemisestä sen erityisyyden kannalta, jota työhön saattaa liittyä. Lisäksi tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, tarvitsevatko avoimen päiväkodin työntekijät joitain erityisiä tietoja ja taitoja monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelyyn. Avoin päiväkotitoiminta Vantaalla on kunnan tarjoamaa palvelua kotihoidossa oleville alle kouluikäisille lapsille ja heidän huoltajilleen. Yhteyshenkilönä toimi Vantaan avoimen varhaiskasvatuksen asiantuntija, jonka kanssa opinnäytetyön tekemisestä sovittiin.

Tutkimus oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Se toteutettiin osallistuvan havainnoinnin avulla. Havainnoinnista saatua aineistoa täydennettiin harjoittelun aikana käytyjen keskustelujen ja harjoittelupäiväkirjan avulla sekä haastattelemalla yksikössä työskentelevät kaksi työntekijää. Analyysi tehtiin teemoittelua ja ryhmittelyä apuna käyttäen.

Tutkimuksen yhtenä tuloksena on, että erityisyys monikulttuuristen perheiden kanssa työskenneltäessä liittyy ensinnäkin neuvojen ja ohjeiden antamiseen lapsen kasvattamisen tavoista Suomessa. Avoimen päiväkodin työntekijät tuovat esille lapsen asemaa ja tyttölapsen tasa-arvoisuutta. Kielen tukemisen suhteen tulos on, että avoin päiväkotitoiminta tukee ennen kaikkea vanhemman kaksikielisyyden kehittymistä. Vanhemman oman äidinkielen säilyttämistä tuetaan sekä suomen kielen oppimista motivoidaan. Kotiutumisen tukeminen, kuten alueen palveluista ja liikenneyhteyksistä kertominen, muodostaa työstä ison osan. Monikulttuuriseen työhön avoimessa päiväkodissa vaadittava osaaminen muodostuu tutkimuksen mukaan pääasiassa kasvatusalan koulutuksesta, työkokemuksesta, elämäkokemuksesta ja lisäkoulutuksista, mutta ennen kaikkea oimien arvojen ja ennako-oletusten tunnistamisesta sekä rohkeudesta, avoimuudesta ja innostuksesta kohdata erilaisuutta.

Tulosten perusteella avoin päiväkotitoiminta tarjoaa monipuolista tukea monikulttuurisille perheille ja erityisesti niille, jotka ovat Suomessa tai Vantaalla uusia. Työntekijällä on vaadittavan kasvatusalan koulutuksen lisäksi hyvä olla innostusta, avoimuutta ja rohkeutta työskennellä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden kanssa.

Asiasanat: avoin varhaiskasvatus, monikulttuurisuus, kaksikielisuus, kasvatuskumppanuus, varhainen vuorovaikutus

ABSTRACT

Tapani, Susanna.

Open day care supporting multicultural families in Vantaa.

72 pages, 1 appendix. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2009. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.

Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to study employees' ways of working with multicultural families in open day care. From the employees' points of view the purpose was to bring forth knowledge and work experience they have gained working in a multicultural environment and special challenges the multicultural work might include. In addition the purpose was to find out if the employees need special knowledge or skills when working with multicultural families. In Vantaa open day care there are municipal services for small children and their parents or other guardians who take care of the child at home.

The study is a qualitative research. The material was collected by using participatory observation and by structured theme interviews. The analysis was made by using theme analysis and grouping.

The main conclusions of the research are that work with multicultural families includes giving information and advice of child upbringing and parenting in Finland. Employees inform parents of children's rights and equality between men and women. Open day care supports and motivates the parents to use their native language at home and also to learn Finnish. Supporting recent arrivals to begin to feel at home and to get to know the area they have moved in is a big part of their work. The skills and knowledge multicultural work requires consists of knowledge of early childhood education, work experience, experience of life and additional multicultural training, but above all knowing and understanding one's own values and prejudices and courage, open-mindedness and will to encounter differences.

Based on the results open day care offers all kinds of support for multicultural families, especially to those that are new in Finland or in Vantaa. To work with these families requires competence in early childhood education along with the enthusiasm and courage to work with families who have different cultural and lingual backgrounds.

Keywords: open day care, multiculturalism, bilingualism, partnership, early interaction

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	7
2.1 Avoimeen varhaiskasvatukseen liittyviä käsitteitä	7
2.2 Avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen	9
2.3 Aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus	10
3 MONIKULTTUURISUUS AVOIMESSA PÄIVÄKOTITOIMINNASSA	11
3.1 Monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajuuden käsitteitä	11
3.2 Avoin päiväkotitoimintaympäristönä	14
3.3 Monikulttuurisuus päivähoidossa	15
3.4 Vanhemman ja pikkulapsen vuorovaikutuksen merkitys	19
3.5 Ammatillisena avoimessa päiväkodissa	20
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
4.1 Laadullinen tutkimus	23
4.1.1 Osallistuva havainnointi	24
4.1.2 Teemahaastattelu	26
4.2 Analyysi teemoittelua ja ryhmittelyä apuna käyttäen	26
5 KULTTUURIEN VÄLISSÄ KASVATTAMINEN	28
5.1 Suomalainen kasvatuskulttuuri tutuksi kulttuurivaihtoa unohtamatta	29
5.2 Kielen tukemisen erityisyys avoimessa päiväkodissa	37
5.3 Syntykö kasvatuskumppanuutta?	39
5.4 Lapsen näkyväksi tekeminen	40
5.5 Kotipaikkakunnalle kotiutumisessa tukeminen	42
6 KEINOJA TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEEN	46
7 ROHKEASTI JA AVOIMIN SILMIN	48
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	53
9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	63
LÄHTEET	65
LIITE 1 Teemahaastattelun kysymykset	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tutkin työntekijän näkökulmasta, minkälaista käytännön työ avoimessa päiväkodissa monikulttuuristen perheiden parissa on. Työn tarkoitus oli tuoda näkyväksi sitä kokemusta ja tietoa, jota työntekijöillä on monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelemisestä sen erityisyyden kannalta, jota työhön saattaa liittyä. Lisäksi tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, tarvitsevatko avoimen päiväkodin työntekijät joi-tain erityisiä tietoja ja taitoja monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelyyn. Kes-kustelin aiheesta Vantaan avoimen varhaiskasvatuksen asiantuntijan kanssa syksyllä 2008. Avoimen päiväkotitoiminnan ja monikulttuurisuuden tutkimuksellinen yhdistä-minen oli hänen mielestään hyvä ajatus. Avointa toimintaa kehitetään valtakunnallises-tikin, mutta tutkimusta aiheesta on hyvin vähän ja monikulttuurisen työn näkökulmasta ei oikeastaan ollenkaan. Alkuvuodesta 2009 kävin eräässä avoimessa päiväkodissa Van-taalla tutustumassa heidän toimintaansa ja keskustelemassa henkilökunnan kanssa opin-näytetyöstä. Kyseinen avoin päiväkotitoiminta valikoitui tutkimusympäristöksi sen perusteella, että tiesin Monikulttuurisuus -opintojakson perusteella heillä käyvän runsaasti maahan-muuttajaperheitä asiakkaina.

Henkilökunnan kesken käytyjen keskustelujen perusteella aihe rajautui monikulttuuri-seen työhön työntekijän näkökulmasta. Tutkimuksen yhdeksi viitekehukseksi sovimme vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisen, koska heidän mielestään se muodostaa ison ja tärkeän roolin monikulttuuristen perheiden kanssa tehtävässä työssä. Kasvatuskumppanuus, sen syntyminen ja ylläpitäminen tuntui keskeiseltä viitekehysel-tä. Tutkimusmenetelmäksi valitsin laadullisen tutkimuksen ja tutkimusmetodeiksi osal-listuvan havainnoinnin sekä työntekijöiden teemahaastattelun.

Monikulttuurisuus on arkipäivää pääkaupunkiseudun päivähoito- ja varhaiskasvatuspal-veluissa. Vuonna 2007 päättyi kaksivuotinen MONIKU - Sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa -hanke, jonka tuotoksena kehitettiin pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintamalli. Malli sisältää yhteisesti sovittujen monikulttuuristen käsitteiden lisäksi esimerkiksi suuntaviivat kasvatuskumppanuuteen ja linjauksia lapsen oman äidinkielen tukemiseen. Henkilöstön monikulttuuriseen osaamiseen, yhteistyötai-

toihin ja kulttuuritietoisuuden lisäämiseen tarvitaan toimintamallin mukaan koulutusta. Tietoa kulttuureista tarvitaan, jotta perheiden kanssa pystytään tekemään yhteistyötä tarkoituksenmukaisella tavalla. (Järvi 2007, 7.) MONIKU-toimintamalli ei sinänsä anna ohjeita erikseen avoimessa päiväkodissa tehtävään monikulttuuriseen työhön, mutta monikulttuuriset käsitteet ja osa mallin periaatteista on sovellettavissa myös avoimen varhaiskasvatuksen toimintaympäristöihin.

Käytän työssä asiakkaista pääasiassa termejä monikulttuurinen tai kaksikielinen lapsi tai perhe, koska avoimessa päiväkodissa käyvien perheiden joukossa on paljon lapsia, jotka ovat syntyneet Suomessa. Osa nuorista vanhemmistakin on jo Suomessa syntyneitä tai he ovat muuttaneet tänne hyvin nuorina. Heistä on mielestäni harhaanjohtavaa käyttää käsitettä maahanmuuttaja. Maahanmuuttaja-käsitettä käytän lähinnä niiden perheiden osalla, joiden tiedän olevan melko uusia Suomessa.

Sitä, mistä maasta ja miten asiakas on Suomeen tullut, ei avoimessa päiväkodissa systemaattisesti kartoiteta. Henkilökunta pohti kevään 2009 asiakaskunnan koostuvan ainakin kahdeksan eri kansallisuuden edustajista, joista osalla todennäköisesti on jo Suomen kansalaisuus. Valtakunnallisellakaan tasolla väestöä ei tilastoida etnisen ryhmän perusteella Suomessa toteutettavan monikulttuurisuuteen liittyvän politiikan mukaisesti (Ikäläinen & Martiskainen & Törrönen 2003, 24). Viimeisimmän, vuonna 2009 ilmestyneen väestöraportin mukaan Vantaalla asui vuoden 2009 alussa muuta kuin suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvia 16 387 henkilöä. Heistä venäjää äidinkielenään puhuvia oli 24,2 prosenttia, viroa 13,4 prosenttia ja somalia 9,3 prosenttia. Kaiken kaikkiaan Vantaalla puhutaan 100 eri kieltä (suomen, ruotsin ja saamen lisäksi). (Vantaan kaupunki i.a.b, 8–9.)

Työskentely avoimessa päiväkodissa on kiinnostanut minua opintojen alusta saakka perheitä ja vanhemmuutta tukevan työtteen vuoksi. Mielessäni koko opintojen ajan on ollut pyrkimys yhdistää työharjoittelu avoimessa päiväkodissa ja opinnäytetyö. Syksyllä 2008 Monikulttuurisuus-opintojaksolla tavoitteeseeni yhdistyi vielä kolmas mielenkiintoinen elementti, eli monikulttuurinen työ. Näissä teemoissa yhdistyvät juuri ne elementit ja haasteet, joita toivon pääseväni tulevana ammattilaisena käytännön työssä kohtaamaan.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa Vantaan avoimen varhaiskasvatuksen ja monikulttuurisen työn kehittämisen kanssa työskenteleville tietoa siitä, minkälaista käytännön työ avoimessa päiväkodissa monikulttuuristen perheiden parissa on. Työn tarkoitus oli tuoda näkyväksi sitä kokemusta ja tietoa, jota työntekijöillä on monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelemisestä sen erityisyyden kannalta, jota monikulttuuriseen työhön saattaa liittyä. Lisäksi tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, tarvitsevatko avoimen päiväkodin työntekijät joitain erityisiä tietoja ja taitoja monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelyyn.

Henkilökunnan kanssa jutellessani havaitsin, että aiheissamme oli runsaasti yhtäläisyyksiä yksikössä opinnäytetyötä tekevän sosionomi (ylempi AMK) -opiskelijan kanssa. Hänen tutkimuksessaan näkökulma on monikulttuurisissa perheissä ja siinä, mitä merkitystä avoimella päiväkotitoiminnalla heille on. Sovimme tapaamisen ja keskusteltuaamme näkökulmistamme, tutkimusmenetelmistämme ja viitekehyksistä, joita olimme ajatelleet käyttäen, päätimme selvittää mahdollisuutta tehdä yhteistyötä. Yhteistyön tekeminen tuntui perustellulta senkin takia, että yhteyshenkilömme Vantaan sivistystoimessa on sama. Pohdimme, että yhteistyötä tekemällä saisimme molemmat laajennettua käytettävissä olevaa aineistoamme. Erittäin mielenkiintoiselta meistä tuntui mahdollisuus verrata tuloksia keskenään. Tarkistimme molemmat ohjaavilta opettajiltamme, että näin on mahdollista toimia. Päätimme tehdä tulosten vertailun syksyllä analyysiemme valmistuttua.

2.1 Avoimeen varhaiskasvatukseen liittyviä käsitteitä

Nykyinen päivähoitolaki ei tunne avoimen varhaiskasvatuksen käsitettä, vaan puhuu leikkitoiminnasta yhtenä päivähoidon muotona. Käytännössä 2000-luvulla avoin varhaiskasvatus-termi on vakiintunut ja korvannut leikkitoiminta-käsitettä. Vuonna 2008 valmistuneessa raportissa, jonka pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA on laatinut yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa avoimen varhaiskasvatuksen nykytilasta ja sen kehittämistarpeista esitetäänkin 1970-luvulta peräisin olevan

leikkitoiminta-käsitteen korvaamista avoin varhaiskasvatus-käsitteellä. (Alila & Portell 2008, 69.)

Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen -raportissa on työryhmän ehdotus avoimen varhaiskasvatuksen määritelmäksi. Määritelmässä linjataan kunnan järjestämä tai hankkima avoin varhaiskasvatus päivähoidon lainsäädännön ohjaamaksi, ja sen sisältöä ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Avoin varhaiskasvatus on yksi varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Sen ensisijaisena tavoitteena on lapsen varhaiskasvatuksen tukeminen ohjattua ja valvottua, säännöllistä, suunnitelmallista, tavoitteellista ja monimuotoista varhaiskasvatustoimintaa tarjoamalla. Raportin mukaan suurin ero perinteisen päivähoiton tarjoaman varhaiskasvatuksen ja avoimen varhaiskasvatuksen välillä on, että ”avoin varhaiskasvatus tarjoaa sosiaalisia kontakteja, kohtaamispaikkoja ja tukea myös pienten lasten vanhemmille ja muille lapsia hoitaville aikuisille.” (Alila & Portell 2008, 70.)

Vantaalla avoimen varhaiskasvatuksen toiminnan periaatteiksi on linjattu, että se on toimintaa lasten ja perheiden kanssa ja avoin päiväkotitoiminta on yksi sen toimintamuodoista. Vanhemmat, jotka hoitavat kotona varhaiskasvatusikäisiä lapsia, voivat tulla toimipisteisiin tapaamaan ja tutustumaan samassa elämäntilanteessa oleviin vanhempiin yhdessä lastensa kanssa. Myös lapsilla on mahdollisuus leikkiin ja vertaissuhteisiin muiden ikätovereiden kanssa. Vertaistuen lisäksi vanhemmat voivat saada tukea omaan vanhemmuuteensa henkilökunnalta, jotka ovat kasvatusalan ammattilaisia. Heidän kanssaan voi keskustella kaikenlaisista lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvistä asioista. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistuminen mahdollistuu toiminnassa. Asuinalueen yhteisöllisyyden lisäämisessä avoimen varhaiskasvatuksen toimipisteet toimivat perheiden kohtaamispaikkoina. Yhteisöllisyys lisääntyy nimenomaan toisiin tutustumalla ja osallistumalla yhteiseen toimintaan. (Vantaan kaupunki, työryhmä 2008, 6.)

2.2 Avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen

Avoimen varhaiskasvatuksen kehittämisen suunnat on linjattu kahdessa Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa raportissa. Ensimmäinen, Varhaiskasvatus vuoteen 2020, valmistui vuonna 2008 valtioneuvoston asettaman Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraporttina. Varhaiskasvatuspalveluiden rooli nähdään kotien antaman kasvatuksen tukijana, kasvatuksellisenä kumppanina toimijana. Vanhempien, lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen vuorovaikutus on keskeistä lasten hyvinvoinnin kannalta. Neuvottelukunta painottaa myös lapsen varhaista tukea ja ennaltaehkäisevän työn merkitystä. Neuvottelukunnan yhteyteen perustettiin neljä jaostoa, joista yhden tehtävänä oli keskittyä maahanmuuttajatyön kehittämiseen varhaiskasvatuksessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007b, 10, 21, 25.)

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman perheen hyvinvointia käsittelevässä osiossa tuodaan esille pyrkimys luoda vanhemmille aitoja mahdollisuuksia valita paras päivähoitomuoto lapselle. Mahdollisuuksia lisätään kehittämällä varhaiskasvatuspalveluja monimuotoisemmiksi. Osa-aikaisen hoidon mahdollisuuksia sekä avoimia päiväkoteja ja kerhotoimintaa lisätään. (Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 2007, 55.) Ohjelma ei kuitenkaan velvoita kuntia lisäämään avoimia päiväkoteja, koska laki lasten päivähoitosta (36/1973) ei sisällä säädöksiä avoimen varhaiskasvatuspalvelun toteuttamisesta.

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan yhteyteen perustetun jaoston raportissa annetaan ehdotuksia maahanmuuttajatyön kehittämisessä. Jaoston yhtenä toimenpideehdotuksena kunnille on ottaa toiminnassa huomioon myös maahanmuuttajaperheet kun ne kehittävät avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Jaosto ehdottaa, että varsinkin kotona lastensa kanssa olevia äitejä tulisi rohkaista osallistumaan palveluihin. Palveluista tiedottamiseen maahanmuuttajaperheille tulee jaoston mukaan kunnissa toimia aktiivisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007a, 27.)

2.3 Aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus

Avoimen päiväkodin toimintaan liittyvää tutkimusta, lähinnä opinnäytetöitä, löytyy jonkin verran, mutta työntekijän näkökulmasta ei tutkimusta tunnu olevan. Monikulttuurisuutta erilaisista näkökulmista on tutkittu päivähoiton ympäristöissä, mutta ne tutkimukset, jotka olen löytänyt, ovat asiakkaan näkökulmasta, esimerkiksi Sanna Ahosen opinnäytetyö *Katsaus päiväkodin arkeen Merirastilassa – Somalivanhempien näkökulma Helsingin yksiköstä vuodelta 2004*. Teoriaosuudessa Ahonen käsittelee monikulttuurisuutta päiväkodissa, kielen merkitystä maahanmuuttajalapsen identiteetille sekä perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Tutkimus on tehty vanhemman näkökulmasta neljää somalivanhempaa haastatteleamalla. Myös Kirsi Könösen (2007) tutkimuksen kohdeyryhmänä olivat maahanmuuttajataustaiset perheet. Keskeistä oli selvittää miten he määrittävät onnistuneen yhteistyön ja kasvatuskumppanuuden varhaiskasvatuksessa. Tutkimus on pro gradu-tutkielma ja se on tehty Helsingin yliopistossa soveltavan kasvatustieteen laitoksessa.

Heidi Parviaisen vuonna 2008 Laurea-ammattikorkeakoulussa tekemä opinnäytetyö *Varhaiskasvattajien kokemuksia monikulttuurisesta kasvatuskumppanuudesta* toteutettiin Vantaalla ja se oli osa MONIKU -hanketta. Hänen tavoitteenaan oli selvittää varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia monikulttuurisesta kasvatuskumppanuudesta sekä koota toimivia käytäntöjä ja nostaa esiin kehittämiskohteita monikulttuurisessa päivähoitossa. Valitettavasti internetistä löytyy työstä vain tiivistelmä. Sen perusteella Parviaisen tulokset ovat yhteneväisiä pääkaupunkiseudun MONIKU -toimintamallin kanssa.

Selailin useita opinnäytetöitä, joissa käsitellään monikulttuurisuutta päiväkodissa, maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta tai sitä miten avoin varhaiskasvatus tukee vanhempia ja vanhemmuutta. Suurin osa töistä on kuitenkin tehty vanhempia haastatteleamalla, eli vanhemman näkökulmasta. Näitä kolmea teemaa, eli avointa päiväkotitoimintaa, monikulttuurista perhettä ja työntekijän näkökulmaa yhdistävää tutkimusta en ole toistaiseksi löytänyt. Vertailupohjana käytettäväksi tutkimukseksi soveltuu mielestäni parhaiten sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan kanssa sopimamme vertaileva tutkimus tuloksistamme.

3 MONIKULTTUURISUUS AVOIMESSA PÄIVÄKOTITOIMINNASSA

Käyn tässä kappaleessa tarkemmin läpi käsitteitä monikulttuurisuuteen, maahanmuuttajiin, monikulttuurisiin perheisiin, avoimeen päiväkotitoimintaan ja monikulttuurisuuteen päivähoidossa. Päivähoidon osalta tuon esille määritelmiä liittyen kasvatuskumppanuuteen sekä kaksikulttuurisuuteen ja kaksikielisyyteen tukemiseen. Kyseiset käsitteet muodostavat osan tutkimukseni viitekehystä. Viitekehystä täydentää teoria vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen merkityksestä.

3.1 Monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajuuden käsitteitä

Monikulttuurisuudelle on vaikea löytää yksiselitteistä merkitystä. Suomalaisista jokainen kuuluu johonkin, samanaikaisesti ehkä useampaankin, kulttuuriseen kokonaisuuteen. Maatamme ovat asuttaneet jo vuosisatojen ajan erilaiset vähemmistöryhmät, kuten suomenruotsalaiset, juutalaiset, romanit, tataarit, venäläiset emigrantit ja Suomen ainoa alkuperäiskansa eli saamelaiset (Turun kaupunki i.a.). Maassamme on jo perinteisesti elänyt rinnakkain sekä etnisiä kulttuureja että erilaisia alakulttuurisia ryhmiä, eli sillä perusteella voidaan sanoa, että olemme eläneet ja elämme tälläkin hetkellä monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Monikulttuurisuus, toisin sanoen kulttuurien monimuotoisuus, tarkoittaa useiden eri kulttuurien, kielten ja etnisten ryhmien esiintymistä rinnakkain. (Pitkänen 2006, 67.) Kulttuurisen monimuotoisuuden käsite sisältää sekä uudet maahanmuuttajat ja heidän mukanaan tuoman kulttuurisen ja etnisen monimuotoisuuden että perinteiset vähemmistömme, kuten romanit ja tataarit (Järvi 2007, 10).

Erilaisten kulttuureiden ja uskontojen tuntemus helpottaa ihmisten välistä vuorovaikutusta ja viestintää, kun pystyy ymmärtämään ihmisten erilaisia näkökulmia eri tilanteissa. Jokainen havaitsee ja tulkitsee kulttuurien välisiä tilanteita omasta näkökulmastaan, omasta kulttuuristaan käsin. Sen vuoksi on äärimmäisen tärkeää tuntea se kulttuuri mistä itse on lähtöisin ja olla selvillä sen arvoista, tavoista ja perinteistä. (Turun kaupunki i.a.)

Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) toi monikulttuurisuuden rinnalle moninaisuuden tai monimuotoisuuden käsitteen laajentamalla lakia koskettamaan kulttuuristen ja etnisten ryhmien lisäksi vammaisuutta, ikää, sukupuolista suuntautumista, uskontoa ja niin edelleen (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004, 6 §). Elämme joka päivä keskellä erilaisuuksien moninaisuutta, josta monikulttuurisuus muodostaa osan (Arvilommi & Voima 2008). Maahanmuuttopolitiikan näkökulmasta monikulttuurisuudessa maahanmuuttajia kannustetaan osallistumaan oman asuinalueensa toimintaan. Osallisuutta arkielämän vuorovaikutustilanteissa tuetaan ja oman kulttuurin ja kielen säilyttämiseen ohjataan. Suomen lakeja tulee kuitenkin noudattaa, eli esimerkiksi avioliittoon pakottaminen, tyttöjen ympärileikkaus tai suvun kunnialla perusteltu tyttöihin kohdistuva väkivalta ovat meidän normiemme mukaan perus- tai ihmisoikeusloukkauksia eikä niitä voi sallia osana kulttuuriperinteiden säilyttämistä. (Työministeriö 2006, 15.)

Tässä yhteydessä tuntuu tarkoituksenmukaiselta määritellä lyhyesti sitä, mitä kulttuurilla tässä kontekstissa tarkoitetaan. Käyttäessäni työssäni käsitettä kulttuuri, tarkoitan lähinnä yhteisön yhteisten uskomusten, ihanteiden, arvojen, asenteiden, tapojen, käytöksen ja tuotteiden järjestelmää, jota he käyttävät keskinäisessä vuorovaikutuksessa opettaen sitä myös jälkipolvilleen. Kulttuuri on sukupolvelta toiselle välittyvää perintöä, jonka ihminen on tiedostamattaan sisäistänyt ja jonka mukaan hän vaistomaisesti toimii. Ihminen oppii jatkuvasti uusia asioita, joten kulttuuritkin kehittyvät jatkuvasti ihmisten vuorovaikutuksen ja toiminnan kehittyessä. (Frisk & Tulkki 2005, 6–8.)

Aasiassa, Afrikassa, Etelä- ja Keski-Amerikassa sekä Itä- ja Etelä-Euroopassa asuvat kansat, eli noin 70 prosenttia koko maailman väestöstä, elää kollektiivisessa eli yhteisöllisessä kulttuurissa. Niissä tärkeintä on kuuluminen johonkin ryhmään, eli yksilö ei tee eroa henkilökohtaisen ja yhteisön identiteetin tai tavoitteiden välillä. Yhteisön tarpeet menevät aina yksilön tarpeiden edelle. Individuaalisissa eli yksilöllisyyttä korostavissa kulttuureissa, kuten Suomessa, ihmisen identiteetti perustuu yksilöön eikä ryhmään. Meidän oletetaan tekevän omat päätöksemme ja me kannamme itse vastuun teoistamme ja tekemistämme valinnoista. Tekemämme virheet aiheuttavat häpeää pääsääntöisesti vain meille itsellemme, kun taas yhteisöllisessä kulttuurissa yksilön tekemä virhe aiheuttaa häpeää koko yhteisölle. (Hofstede i.a.; Turun kaupunki i.a.)

Geert Hofstede löysi tutkimuksessaan muitakin kulttuurisia ulottuvuuksia, kuten aikakäsityksen ja valtaetäisyyden, mutta tässä tutkimuksessa merkitystä on lähinnä individualistisen ja kollektiivisen kulttuurin käsitteillä ja niiden eroilla. Kulttuurien välisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen sujumisen ja kehittymisen edistämiseksi on tärkeää kuitenkin keskittyä yhtäläisyyksiin eikä eroihin. Monet ihmisten ja perheiden tarpeet sekä ilon ja huolen aiheet ovat hyvin samanlaisia riippumatta siitä mistä päin maailmaa he ovat kotoisin ja mikä heidän kulttuuritaustansa on. Kulttuurierojen ylikorostaminen luo turhaan erilaisuutta ihmisten välille. (Alitolppa-Niitamo 2005, 38–39.)

Maahanmuuttaja-käsite on melko vakiintunut yleiskäsite, mutta puhutaan myös monikulttuurisista ihmisistä ja perheistä, ulkomaalaistaustaisista, eri kieli- ja kulttuuritaustaisista, ulkomaista syntyperää olevista ja jopa uussuomalaisista. Maahanmuuttaja on yleiskäsite kaikista Suomeen pysyvästi muuttaneista ulkomaalaisista, jotka asuvat maassa vähintään vuoden ja joilla on siihen tarvittavat luvat (Pitkänen 2006, 19). Käsite sisältää ryhmiä, jotka ovat tulleet Suomeen avioliiton tai opiskelun vuoksi, työn perässä tai turvapaikan hakijoina. Lisäksi Suomeen on tullut paluumuuttajia, eli ulkosuomalaisia, jotka palaavat Suomeen. Käsitteeseen sisältyvät entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevat henkilöt kuten inkerinsuomalaiset, joilla on suomalainen syntyperä. Ulkomaalaisella tarkoitetaan kaikkia henkilöitä, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. (Maahanmuuttovirasto i.a.)

Turvapaikanhakijaksi kutsutaan henkilöä, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vierasta maasta. Jos hänelle hakemuksen käsittelyn jälkeen myönnetään turvapaikka, hän saa pakolaisen aseman. Pakolainen on siis turvapaikanhakija, jonka hakemus on käsitelty ja joka on saanut luvan jäädä maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitaarisista syistä. Kiintiöpakolaisilla on YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun myöntämä pakolaisen asema ja joille on myönnetty maahantulolupa vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä päätettävän pakolaiskiintiön puitteissa. Vapaaehtoisesti toiseen maahan pysyvässä tarkoituksessa työn perässä muuttavia kutsutaan siirtolaisiksi. Siirtotyöntekijä muuttaa toiseen maahan työn perässä, mutta ei asetu maahan pysyvästi. Pakolaiset taas ovat esimerkiksi sodan tai poliittisen vainon vuoksi joutuneet lähtemään kotimaastaan. (Maahanmuuttovirasto i.a.; Järvi 2007, 26; Rätty 2002, 11.)

Yleistävä termi maahanmuuttajaperhe saa perheet helposti vaikuttamaan keskenään samanlaisilta, vaikka todellisuudessa perheet ovat hyvin moninaisia, kuten suomalaisetkin perheet. Maahanmuuttajaperhe voi olla perhe, jossa joko molemmat tai vain toinen vanhemmista (tällöin puhutaan niin sanotuista kahden kulttuurin liitoista) on maahanmuuttajataustainen. Perheet eroavat toisistaan muun muassa lähtömaan, maahantulosityn, äidinkielen, uskonnon, koulutus- ja ammatillisen taustan, perheen ikärakenteen ja perheen elämänkaaren vaiheen suhteen. Yhdistävänä tekijänä perheillä on oikeastaan yhden tai kummankin vanhemman maahanmuuton ja kotoutumisen kokemus. Muodoltaan perhe voi olla esimerkiksi uusperhe, yksinhuoltajaperhe tai monilapsinen suurperhe. Maahanmuuttajataustaiseksi kutsutaan perhettä, jossa kumpikin puolisoista tai yksinhuoltajaperheessä ainoa vanhempi on jo saanut Suomen kansalaisuuden. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.)

Maahanmuuttoon, maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen liittyviä käsitteitä on runsaasti, eivätkä ne silti yksiselitteisesti kata kaikkia niihin sisältyviä ihmisryhmiä. Pelkäämään ihmisen ulkomuodon perusteella on mahdotonta sanoa kuuluuko hän mihinkään yllä mainittuun käsiteryhmään ja onko hänellä Suomen kansalaisuus vai ei. On hyvin yleistä, että arkipuheessa alkuperäisen kotimaansa (tai vanhempien kotimaan) ulkopuolella asuvia kutsutaan maahanmuuttajiksi, oli heillä Suomen kansalaisuus tai ei (Pitkänen 2006, 19).

3.2 Avoin päiväkotitoimintaympäristönä

Avoin päiväkotitoiminta on paikka, jonne vanhemmat tai muut lapsia hoitavat aikuiset (muun muassa isovanhemmat, perhepäivähoitajat) voivat tulla kotihoidossa olevien, alle kouluikäisten lastensa kanssa. Avoimessa päiväkodissa vanhemmat ja heidän lapsensa toimivat yhdessä. Lapset ovat vanhempiensa hoidossa ja vastuulla. Vapaan yhdessä olon ja leikin lisäksi toiminta sisältää ohjattuja taito- ja taideaiheisia tuokioita, musiikkia, liikuntaa sisätiloissa sekä retkiä. Toimintaa järjestetään osittain myös ulkotiloissa. Avoimessa päiväkodissa kävijät voivat vaikuttaa toiminnan sisältöön. Avoin päiväkotitoiminta tarjoaa perheille vertaistukea, sosiaalisia kontakteja sekä ammatillista tukea ja ohjausta esimerkiksi lasten kasvatukseen liittyvissä pulmissa. Toiminta on perheille vapaaehtoista

eikä ennakoilmoittautumista tarvita. Osallistuminen on perheille maksutonta eikä vaikuta kotihoidon tukeen. (Vantaan kaupunki, työryhmä 2008, 7; H2, 2009.)

Toiminnan periaatteet ovat kaikissa avoimissa päiväkodeissa samat, mutta alueilla on mahdollisuus muokata päivittäistä toimintaansa alueen asiakasperheiden tarpeiden mukaisesti. Tutkimukseni kohteena olleessa avoimessa päiväkodissa toiminta oli pääsääntöisesti avointa, eli suljettuja vertaisryhmiä ei kokoontunut ollenkaan lasten kerhotoimintaa lukuun ottamatta. Siellä järjestetään kuitenkin säännöllisesti musiikkihetkiä vauvoille sekä teemapäivinä kerran viikossa esimerkiksi leivontaa, mutta tärkeimpänä pidetään varata aikaa vapaalle leikille ja yhdessäololle. Tuolloin vanhemman tukemisen ja vertaistuen syntymisen tilanteet mahdollistuvat parhaiten. (H2 2009.)

3.3 Monikulttuurisuus päivähoidossa

Pääkaupunkiseudun MONIKU-toimintamalliin on linjattu monikulttuurisen varhaiskasvatuksen periaatteita päivähoidossa Vantaalla. Vaikka toimintamalli ei sisällä ohjeita avointa päiväkotitoimintaa varten, ovat kaikki tämän kappaleen sisältöjen periaatteet käytettävissä tai sovellettavissa myös avoimeen päivähoitoon. Jokaisen yksikön omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan eli vasuun tulisi olla kirjattuna ne tavoitteet ja toimintatavat, joita yksikössä noudatetaan, vaikka yksikössä ei olisi yhtään monikielistä ja -kulttuurista lasta (Järvi 2007, 12). Päiväkodissa on hyvä olla perusvalmius vastaanottaa monikielisiä ja -kulttuurisia lapsia. Perusvalmius tässä tapauksessa tarkoittaa lähinnä sitä, että lapsi otetaan vastaan avoimin mielin. On tärkeää, että lapsi tuntee itsensä tervetulleeksi, vaikkei hänen kanssaan alussa olisi yhteistä kieltäkään. Eri kulttuurista kotoisin olevilla vanhemmilla ei välttämättä ole käsitystä siitä, mitä päivähoito tarkoittaa ja mitä päiväkodissa tapahtuu. Yhteistyöhön kannattaakin alussa varata aikaa. (Räty 2002, 165–166.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa (jatkossa VASU) korostetaan tiedottamisen merkitystä ja kannustetaan keskustelemaan monikulttuuristen vanhempien kanssa suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja periaatteista (VASU 2005, 41). Myöhemmin lapsen ja perheen alkuperäisestä kulttuurista kannattaa ottaa selvää. Erityi-

sesti tulee selvittää perheen kanssa keskustellen heidän omassa perheessään käytettävistä kulttuuriin ja uskontoon liittyvistä tavoista. Perheet ovat kaikki hyvin erilaisia. Joissain perheissä noudatetaan tiukasti lähtömaan kulttuurisia perinteitä, joissain taas on omaksuttu hyvin paljon länsimaalaisia ja suomalaisia tapoja. (Räty 2002, 165–166.)

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan, että vanhemmat ja henkilökunta sitoutuvat tietoisesti toimimaan niin, että he yhdessä tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Ammattinsa ja koulutuksensa puolesta henkilöstöllä on vastuu luottamuksellisen, tasa-vertaisen ja toisiansa kunnioittavan yhteistyön edellytysten luomisessa. Lähtökohta on lapsilähtöinen; työntekijät ja vanhemmat yhdessä pyrkivät turvaamaan lapsen hyvinvoinnin. (VASU 2005, 31.) Vanhemmilla ja ammattikasvattajilla on lapsesta erilaista, mutta olennaista tietoa. Kumppanuudessa tämä tieto yhdistetään lapsen parhaaksi niin, että lapsi tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17, 19.)

Avoimen päiväkotitoiminnan näkökulmasta kasvatuskumppanuuden tavoitteista ovat keskeisiä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen sekä vanhempien keskinäisen yhteistyön edistäminen (Kaskela & Kekkonen 2006, 23; VASU 2005, 31). Vanhemmalla on oltava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa hoitoon, kasvuun ja oppimiseen myös monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toiminnassa. Vuorovaikutuksessa alkava luottamukseen perustuva suhde on kasvatuskumppanuuden perustana. Monikulttuuristen vanhempien kohtaamisessa korostuu työntekijän kyky sensitiivisyyteen ja kuunteluun, kulttuuritietoisuus ja sen hyödyntäminen sekä molemminpuolinen kunnioitus ja hyväksyntä. (Järvi 2007, 14.) Kuuntelun, kuulemisen sekä kunnioituksen avulla rakentuu luottamus, jonka syntymiseen tarvitaan aikaa ja yhteisiä kohtaamisia (Kaskela & Kekkonen 2006, 36).

Lapsen oman äidinkielen säilyttäminen ja opettaminen on tärkeää. Äidinkieli kehittyy lapsessa yhdessä muiden elämän taitojen oppimisen kanssa. Kieli syntyy ja kehittyy vuorovaikutuksessa lapsen ensimmäisten läheisten ihmisten (yleensä äidin, isän ja sisarusten) kanssa ja liittyy heidän kanssaan koettuihin tunteisiin. Sanotaankin, että äidinkieli on tunteen kieli. Ihmisen tunnemuisti rakentuu eri tavalla kuin tietoa säilyttävä muisti, tunteiden ollessa meissä paljon syvemmällä. Siten myös elämän alkuvaiheissa

opittu kieli on ihmisessä hyvin syvällä. Äidinkieli on väline, jonka avulla ihminen ajattelee, tuntee, tietää ja on vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Kielen avulla tulkitaan ja ilmaistaan kokemuksia ja rakennetaan merkityksiä maailman ilmiöistä. (Kaikkonen 2004, 118–120.)

Merkityksellistä on myös äidinkielen avulla saatava kokemus omiin juuriin, kulttuuri-taustaan ja sen arvoihin (Huhtiniemi-Anttonen; Salah & Tsempoi 2005, 2). Oman äidinkielen osaamisen tiedetään olevan lapselle merkittävää senkin vuoksi, että sillä on osoitettu olevan yhteys lapsen myöhäisempään koulumenestykseen. Opiskelun ja ajatuksen-vaihdon mahdollistava kielitaito uuden kotimaan kielellä vaatii perustakseen vahvan äidinkielen osaamisen. Eli jos hallitsee käsitteitä ja tiedollista ajattelua äidinkielellään, on osaaminen siirrettävissä muihinkin kieliin. (Räty 2002, 159.) Perheillä on usein ristiriitainen kuva kaksikielisyyden merkityksestä, eikä kotona välttämättä tueta lasta oman äidinkielen opettelussa. Joissain perheissä on menty jopa niin pitkälle, että lapselle on kotona yritetty puhua suomea, vaikka vanhempi on itsekin osannut sitä vasta auttavasti. (Huhtiniemi-Anttonen ym. 2005, 2.)

Vuonna 1994 päivähoitoasetuksella lisättiin päivähoitolakiin vuodelta 1973 edellytys, että ”kasvatustavoitteisiin kuuluu myös suomen- tai ruotsinkielisten, saamelaisten, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa” (Asetus lasten päivähoitosta annetun asetuksen muuttamisesta 1994, 1a §). Työntekijällä on kielen tukemiseen kaksi tehtävää; tukea monikielisen ja -kulttuurisen lapsen suomen tai ruotsin kielen omaksumista sekä kertoa vanhemmille lapsen oman äidinkielen kehittämisen merkityksestä ja keinoista (VASU 2005, 41). Mahdollisuudesta säilyttää oma äidinkieli ja kulttuuri säädetään laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999, 2 §.

Kielen tukemisen keinot vaihtelevat työyhteisön, työntekijän, perheen ja tilanteen mukaan. Esimerkiksi selkeään viestintään tulee kiinnittää erityisesti huomiota. Selkokielellä tarkoitetaan kieltä, joka on tietoisesti mukautettu ottamaan huomioon vastaanottajan erityispiirteet. Omaan puhenopeuteen ja sanojen käyttöön on tärkeä kiinnittää huomiota.

Selkokieli on lyhyitä, tuttuja sanoja, lyhyitä lauseita, helppoja lauserakenteita mahdollisimman konkreettisesti ja johdonmukaisesti esitettynä. (Räty 2002, 151.)

Vanhemman ja lapsen keskinäisen hyvinvoinnin näkökulmasta äidinkielen käyttäminen ja valtakielen oppiminen helpottavat vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Suomessa on tehty lukuisia tutkimuksia ja havaintoja siitä, kuinka lapsi päiväkodissa tai koulussa suomen kieltä opittuaan joutuu toimimaan tulkkina suomen kielen taidottomalle vanhemmalleen. Perheessä roolit vaihtuvat; lapsi joutuu toimimaan perheen asiamiehenä ja yhteiskunnan toimintatapojen tulkkina, eli roolissa joka kuuluu aikuiselle. Vanhempi ei olekaan enää auktoriteetti perheessä, vaan on riippuvainen lapsestaan. Tilanne aiheuttaa perheessä jännitteitä ja ristiriitaa. (Ikäläinen; Martiskainen & Törrönen 2003, 74.)

Valtakielen oppiminen mahdollistaa täysipainoisen osallistumisen uuden kotimaan yhteiskunnan toimintaan; koulunkäyntiin, opiskeluun, harrastuksiin ja työelämään. Kielen oppimisen merkitys osana yhteiskuntaan sopeutumista on erittäin suuri. Yksilöllisistä eroista riippuen sujuvan puhetaidon, ns. sosiaalisen kielitaidon, ihminen oppii kahdessa kolmessa vuodessa. Ns. kognitiivisen kielitaidon oppiminen kestää huomattavasti pidempään. Kognitiivista kielitaitoa tarvitaan opiskeluun, tieteelliseen ajatteluun ja ajatusvaihtoon. (Räty 2002, 159.)

Kielen tukemisen lisäksi vanhempia ja lapsia tuetaan ja rohkaistaan oman kulttuurin säilyttämisessä. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on hyvä, että lapsi tuntee omat juurensa ja voi olla niistä ylpeä. Päivähoidossa kulttuurin ja kielen tukemisen keinoja voivat olla saman kulttuuritaustan omaavien lasten sijoittaminen samaan ryhmään sekä monikielisen ja -kulttuurisen henkilökunnan palkkaaminen. Näin lapsi pystyisi luontevasti puhumaan sekä omaa äidinkieltään että harjoittelemaan suomen kieltä. Jotta suomen kielen ja kulttuurin oppiminen toteutuisi mahdollisimman hyvin, on MONIKU-toimintamallissa linjattu monikulttuuristen ja -kielisten lasten määrä yksikköä kohtaan 30 prosenttiin. (Järvi 2007, 11–12.) Muita kulttuurin tukemisen keinoja voi olla vanhempien kutsuminen päiväkotiin kertomaan omasta kulttuuristaan ja tavoistaan ja mahdollisesti tuoda mukanaan jotain kulttuuriinsa liittyvää (Räty 2002, 167).

Pääasia on, että lasten erilaiset kulttuuritaustat näkyvät päivähoidon arjessa sen luonnollisena osana erilaisina tapoina, tavaroina, lauluina, makuina ja tarinoina. Päivähoidossa on helppo käyttää erilaista rekvisiittaa, kuten julisteita, kuvia, seinävaatteita sekä kirjallisuutta ja musiikkia. Juhlat, teemapäivät ja erilaiset tapahtumat ovat hyviä tilaisuuksia esitellä eri kulttuureita. Erilaisten kulttuurien näkyminen päivähoidossa, myös avoimessa päiväkodissa, edistää yhteenkuuluvuutta. Osaltaan se auttaa lapsia ja aikuisia hyväksymään erilaisuutta. (Järvi 2007, 15.)

3.4 Vanhemman ja pikkulapsen vuorovaikutuksen merkitys

Hyvä, riittävä, vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhemman tai vanhempien välillä on erityisen tärkeää. Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen puuttuminen tai häiriintyminen voi aiheuttaa vakavan häiriön vauvan sosio-emotionaalisessa kehityksessä. Varhaisen vuorovaikutuksen tilanteet läheisen ihmisen kanssa ovat perusta lapsen kaikille kehityksen osa-alueille. Lapsen tarpeista lähtevä onnistunut vuorovaikutus tukee vauvan perusturvallisuuden, tunteiden säätelyn ja tarkkaavuuden kehittymistä. (Martikainen 2008, 4). Hyvän kiintymyssuhteen syntyminen on merkittävää senkin vuoksi, että lapsi pystyisi aikuiseksi kasvetuaan siirtämään omaksumansa mallin omille lapsilleen. Kiintymyssuhdetutkimus on todennut, että kiintymistavoille on tavallista siirtyä sukupolvelta toiselle (Hautamäki 2001, 64).

Varhaislapsuuden vuorovaikutustutkimuksen keskeisiä teorioita on John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Teorian taustalla on ajatus siitä, että lapsen sosio-emotionaalinen kehitys on riippuvainen siitä, kuinka hänen sosiaalisiin ja emotionaalisiin tarpeisiinsa vastataan. Kun vanhempi reagoi johdonmukaisesti ja sensitiivisesti lapsen viesteihin, kehittyy lapselle vähitellen kyky tunnistaa omia tarpeitaan ja tunteitaan. Toiseksi lapselle välittyy myönteinen kokemus siitä, että on hyväksyttävää viestittää tunteistaan ja kokemuksistaan ja että niihin viesteihin vastataan. (Eklund; Laakso & Lyytinen 2008, 61.) Pikkulapsi-iässä, eli lapsen kahden ensimmäisen elinvuoden aikana, luodaan perusta lapsen tulevalle kehitykselle. Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian lähtökohtana on ajatus siitä, että ihminen kasvaa vuorovaikutuksessa ympäristönsä ja yhteisönsä kanssa. Kasvaessaan hän kohtaa erilaisia kehityksellisiä haasteita, joista hänen

tulisi selvittää. Ensimmäisen elinvuoden kehityshaasteita lapsella ovat perusturvallisuuden rakentuminen ja kiintymyssuhteen luominen. Kiintymyssuhteen ja vuorovaikutuksen kehittyminen luo pohjan perusturvallisuudelle. Perusturvallisuus luo juuret, joiden avulla suhtautuminen itseen, toisiin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan pääsee kasvaamaan. (Salo 1997, 20, 22, 41.)

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaikkea lapsen ja vanhempien yhdessä tekemistä, kokemista ja olemista ensivuotena. Kiintymyssuhde vauvan ja vanhemman välille syntyy, kun vanhempi osaa olla sensitiivinen eli tulkita ja vastata lapsen tarpeisiin tarkoituksenmukaisella tavalla ja johdonmukaisesti. Kun vauvan viesteihin, eli itkuun tai hymyyn, vastataan, hänen perustarpeensa ruokaan, uneen tai vatsakipuun tyydytetään ja hän saa lämpöä ja turvallisuutta, alkaa hän luottaa hoitajaansa. Vauvalle syntyy perusluottamus sekä läheiseen aikuiseen että itseensä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.; Salo 1997, 41.)

Kun kasvatusalan ammattilainen tukee työssään vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta, on hänen hyvä tiedostaa, että lapsen näkökulmasta tavoitteena vuorovaikutuksen toimivuudelle on, että se on riittävää. Vuorovaikutus on riittävää, kun vanhempi kestää lapsensa tunteet ja ymmärtää lapsen tarpeet, ne ovat hänelle tärkeitä ja hän vastaa niihin riittävällä tavalla. (Myllärniemi 2007, 7; Saarnio 2004, 243.) Päivähoidossa, myös avoimessa päivähoidossa, kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on tietämys lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen ja varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä. Päivähoidon tehtävänä on tukea koteja kasvatustyössä heidän rinnallaan. Vanhemmuuden tukemisen tai muun asiantuntijalähtöisen auttamismallin käyttäminen ei ole ensisijaista, vaan kokemuksen luominen vanhemmalle siitä, että päivähoidossa toimitaan lasta koskevissa asioissa yhteisymmärryksessä vanhemman kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 5, 20.)

3.5 Ammatillisena avoimessa päiväkodissa

Tutkimuksessani käsittelen ammatillisuutta monikulttuurisen työn näkökulmasta. Aikaisemmissa kappaleissa viitataan moniin tietoihin, taitoihin ja ominaisuuksiin, joita moni-

kulttuurisessa päivähoitossa, myös avoimessa päivähoitossa, henkilökunnalta vaaditaan. Monikulttuurista osaamista, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä kulttuuritietoisuutta tarvitaan, jotta perheiden kanssa pystytään tekemään yhteistyötä tarkoituksenmukaisella tavalla (Järvi 2007, 7).

Tietoiset tai tiedostamattomat kasvatukselliset arvot muodostavat yhteisöissä kasvatuskulttuurin ytimen ja perustan. Kasvattajayhteisö ilmaisee arvoissaan ja tavoitteessaan sen, mitä yhteiskunnassa sen hetkisen tietämyksen mukaan pidetään kasvatuksessa arvokkaana ja tärkeänä sekä mitä he itse pitävät arvokkaana ja tärkeänä. Arvot ja tavoitteet luovat myös kehyksen toiminnalle ja kasvatustavoitukselle. (Nummenmaa 2006, 24.) Kasvattajayhteisön yhteinen toimintakulttuuri rakentuu arvoista ja toimintatavoista neuvotellessa. Työntekijän edellytetään sitoutuvan yhteisesti sovittuihin arvoihin ja toimintatapoihin. Yhteisön kasvatuskulttuurin lisäksi jokaisella yksilöllä on omat kasvatetuksi tulemisen kokemuksensa ja tietyt arvot ja eettiset periaatteet omaan kasvatustuuteen liittyen. Nämä henkilökohtaiset periaatteet on kasvattajan työssä tärkeää tiedostaa. Oman työn pohtiminen ja jatkuva arviointi auttavat toimimaan eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukaisesti. (VASU 2005, 16.) Vähimmäisvaatimuksena omalle itsetuntemukselle on niiden tunteiden tiedostaminen, joita asiakkaat työntekijässä herättävät (Ahonen 1994, 50).

Perustan päivähoitotyössä tarvittavalle osaamiselle luovat ammatillisen koulutuksen tuottama tieto ja kokemus. Sen lisäksi kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. (VASU 2005, 16–17.) Vantaalla avoimeen päiväkotitoimintaan liittyvistä kelpoisuusvaatimuksiksi on linjattu, että työntekijöitä avoimessa päiväkodissa tulee olla vähintään kaksi, joista yhdellä tulee olla sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun lain (272/2005) § 7:n mukainen kelpoisuus ja muilla saman lain 8 §:n mukainen kelpoisuus (Vantaan kaupunki, työryhmä 2008, 8).

Ammatillinen vuorovaikutus on tärkeä taito millä tahansa sosiaalialan sektorilla työskennellessä, niin myös avoimessa päiväkodissa. Työntekijä on vuorovaikutustilanteessa aina sekä vastaanottajan että antajan roolissa. Hänen on osattava arvioida vastaanottajan kykyä vastaanottaa viestiä ja valita sen perusteella tapa, jolla viestii. Väärinymmärryk-

sen riski on aina olemassa. Puhuttu kieli on vain pieni osa vuorovaikutusviestinnässä. Kehon kieli monine vivahteineen sekä ihmisen koko persoonallisuus aisteineen ja hermojärjestelmineen on aina mukana vuorovaikutustilanteessa. Kuuntelemisen taito on yksi keskeisistä taidoista kasvatus- ja sosiaalialalla. Aktiivinen kuuntelu, missä työntekijä yrittää kuuntelemalla selvittää mitä puhuja ajattelee, tuntee ja miksi, on kovaa työtä. Jotta työntekijä kykenisi kuuntelemaan asiakasta aktiivisesti, tarvitsee hän kykyä empatiaan. Empatia on kykyä eläytyä ja virittyä elämykseen, joka toisella ihmisellä on tässä ja nyt. (Ahonen 1994, 52–53, 107, 113.)

Monikulttuurisessa ympäristössä työskentelevällä tulee olla perustietoa kulttuureista maailmalla. Erilaisten kulttuurien lisäksi henkilökunta tarvitsee tietoa niiden tavoista ja uskonnoista. On hyvä tuntea myös lainsäädäntöä, varsinkin kotouttamis- (1999/493, uudistettu 27.5.2005) ja kielilakia (2003/423) sekä tutustua erilaisiin säädöksiin ja asiakirjoihin, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen työtä. Henkilöstön tulee tietää ja ymmärtää miksi on tärkeää tukea lapsen omaa äidinkielen oppimista ja minkälaiset toimenpiteet ja kriteerit tähtäävät kielen tukemiseen. Näiden ja monien muiden kompetenssien syntyminen ja lisääntyminen vaatii henkilöstön kouluttamista. (Järvi 2007, 19–20.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni on laadullinen, ja metodina olen käyttänyt osallistuvaa havainnointia. Sen tuloksia täydensin haastattelemalla molemmat avoimen päiväkodin työntekijät. Haastattelut suoritin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Työharjoittelun lomassa käytyjä keskusteluja kirjasin harjoittelupäiväkirjaan. Lisäaineistoa sain sopimalla yhteistyöstä samaan yhteisöön opinnäytetyötään tekevän ylempää AMK-tutkintoa suorittavan opiskelijan kanssa.

Tutkimuskysymykset ovat:

Onko avoimessa päiväkodissa monikulttuuristen perheiden kanssa tehtävässä työssä jotain erityistä erityisesti vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisen ja kasvatuskumppanuuden näkökulmasta?

Tarvitseeko avoimen päiväkodin työntekijä erityisiä tietoja tai taitoja työskennellessään monikulttuuristen perheiden kanssa?

4.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus menetelmänä ja osallistuva havainnointi ja teemahaastattelut aineiston keräämisen metodeina valikoituivat, koska halusin tarkastella ihmisten käyttäytymistä heidän omasta näkökulmastaan. Laadullisen tutkimuksen päämääränä on ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja hahmottaa heidän omia tulkintojaan ja tutkittavalle ilmiölle antamia merkityksiä. Tuloksia ei kuvata ensisijaisesti numeraalisesti, vaan kuvattavasta ilmiöstä käytetään ”tiheää” sanallista kuvausta. (Pyörälä 2002.)

Kevään 2009 (maalis-toukokuu) aikana keräsin aineistoa havainnoiden työntekijöitä osallistuvan havainnoinnin avulla. Havainnointiympäristö ja työntekijät eivät olleet minulle entuudestaan tuttuja. Havainnoin heitä tilanteissa, joissa toisena osapuolena oli monikulttuurinen perhe. Kirjasin havaintoni mahdollisimman tarkasti heti tilanteen jälkeen. Kirjoitin muistiin myös sen, miltä tilanne minusta tuntui. Harjoittelun lomassa

haastattelin molempia työntekijöitä. Työn lomassa kertynyttä haastattelu- ja keskusteluaineistoa keräsin harjoittelupäiväkirjaan. Harjoittelun päättyessä täydensin vielä aineistoa puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Nauhoitin haastattelun ja litteroin sen pian haastattelun jälkeen.

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä aineiston kerääminen haastattelun tai havainnoinnin avulla. Osallistumista tutkittavien arkityöhön oli runsaasti. Jouduin tarkistamaan tutkimuskysymyksiä aineistonkeruun kuluessa. Se on tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle. (Eskola & Suoranta 2000, 15–16.) Sosionomi (ylempi AMK)-opiskelija oli mukana minun tekemässäni henkilökunnan haastattelussa, ja minä hänen. Litteroimme molempien haastattelut yhdessä. Henkilökunnan litteroidut haastattelut ovat olleet osa molempien opiskelijoiden opinnäytetöiden aineistoa. (LIITE 1)

4.1.1 Osallistuva havainnointi

Osallistuvan havainnoinnin myötä tutkimukseni kulusta voi löytää etnografisen tutkimuksen piirteitä. Siinä tutkija tarkkailee tietyn ympäristön toimintaa sekä haastattelee ja keskustelee tutkittavien kanssa tavoitteena kerätä monella tavalla tietoa ilmiöstä, jota hän on lähtenyt tutkimaan. (Metsämuuronen 2006, 95.) Sosiaalitieteissä havainnoinnin avulla pyritään ymmärtämään arkista elämää ja sen rutiineja. Muutoin huomaamatta jäävien yksityiskohtien avulla havainnoija voi löytää kulttuurisia yhteyksiä havaittavissa olevalle käyttäytymiselle. (Törrönen 2005, 228.) Näiden kulttuuristen yhteyksien ja erojen havainnoiminen on työssäni keskeisellä sijalla, koska työntekijän ja maahanmuuttaja-asiakkaan kulttuuritaustat ovat hyvin erilaisia.

Tutkimusjakson alkaessa pohdin, että intensiivisesti kuunnellen, katsellen ja keskustellen sekä haastatellen saan kerättyä aineistoa siitä, miten työntekijät kohtaavat monikulttuurisia asiakkaita erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Osallistuvan havainnoinnin avulla pääsee seuraamaan arkista toimintaa sekä tekemään havaintoja toimijoiden puheesta ja kehon kielestä. (Törrönen 2005, 232). Olin yksikössä harjoittelussa kahden kuukauden ajan, ja hyvin pitkälti osallistuin perustyöhön samalla tavalla kuin työntekijätkin. Sovimme näin harjoittelun alussa työntekijöiden kanssa. Havainnointitilanteet tulivat

eteen työn lomassa. Osallistuvaa havainnointia tekevä tutkija voi olla läsnä ryhmän jäsenen roolissa tai ryhmään kuulumattomana ”ulkopuolisena” havainnoijana. Sopivimman roolin voi havainnoija yleensä itse etsiä, ottaen huomioon havainnointiympäristössä toimivien ihmisten odotukset sekä tutkijan taidot ja toiveet siitä, minkälaisessa roolissa haluaa havainnointia tehdä. (Törrönen 2005, 227.)

Avoimen päiväkodin työntekijöiden kanssa käydyn pohdinnan jälkeen totesin, että en tee muistiinpanoja havainnoinnin aikana. Vaikka havainnoinnin kohteena onkin työntekijä, on asiakas kuitenkin tilanteessa läsnä. Tähän tutkimukseen liittyen asiakas on henkilö, jolla ei välttämättä ole suomen kielen taitoa tai se on heikko. Koimme tärkeäksi, että asiakas kokee tilanteen mahdollisimman luontevana eikä hänelle jää sellaista käsitystä, että hänen käyttäytymistään on seurattu ja siitä tehty muistiinpanoja. Sovimme, että jokaiselle monikulttuuriselle asiakkaalle ei systemaattisesti erikseen selitetä minun rooliani tilanteessa, vaan tein lyhyen kirjallisen selostuksen tehtävästäni avoimessa päiväkodissa tuulikaapin ilmoitustaululle sekä suomen kielellä että lyhyesti englanniksi. Joissain tilanteissa työntekijä esitteli minut asiakkaalle ja selitti lyhyesti minkä vuoksi olin tilanteessa mukana.

Havainnoidessani työntekijöitä vuorovaikutuksessa monikulttuuristen perheiden kanssa sekä dokumentoیدessani sitä tilanteen jälkeen, pidin mielessä ja otin huomioon kirjoittaessa sen teoriapohjan, jonka olin alussa taustateoriaksi valinnut. Aineistoa kerätessäni otin huomioon myös tutkimuskysymykset. Numeroin havainnointitilanteet ja kirjasin ensin keitä henkilöitä tilanteessa oli läsnä. Sen jälkeen dokumentoin mahdollisimman tarkasti tilanteen. Lopuksi kirjasin mahdolliset omat olettamukseni tilanteen kulusta ja sen miltä se minusta tuntui. Taustateoria ja tutkimuskysymykset ovat keskeisiä lähtökohtia havainnoita kirjattaessa, mutta myös omat tuntemukset ja tunteet kannattaa kirjata ylös. On tärkeää erotella se, mitä havaitsi tapahtuneen, siitä mitä oletti tapahtuneen. (Törrönen 2005, 228–230.)

4.1.2 Teemahaastattelu

Havainnoimalla keräämääni aineistoa täydensin haastatteleamalla työntekijät. Haastatelluista työntekijöistä käytän koodeja H1 ja H2. Teemahaastattelu tarkoittaa lyhyesti sitä, että haastattelijan etukäteen päättämät teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta se, missä järjestyksessä ja laajuudessa teemoja käydään läpi, voi vaihdella. (Eskola & Vastamäki 2001, 27). Määrittelin käsiteltävät aiheet eli teemat etukäteen. Haastattelutilanteessa varmistin, että kaikki teema-alueet käydään läpi. Nauhoitimme haastattelut, jotka teimme molemmille työntekijöille yhdessä huhtikuussa ja toukokuussa 2009. Oma, toukokuussa tehty haastattelu tehtiin pääosin avoimen päiväkodin kahvihuoneessa ennen asiakkaiden saapumista. Haastattelu suoritettiin loppuun henkilökunnan toimistossa, koska avoimen päiväkodin aukeamisen jälkeen kahvihuoneeseen alkoi tulla asiakkaita. Litteroimme haastattelut yhdessä sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan kanssa pian viimeisen haastattelutilanteen jälkeen. Muutamaan kysymykseen sain täydennystä jälkikäteen sähköpostilla.

Pidin myös harjoittelupäiväkirjaa työharjoittelun aikana. Koin sen tarpeelliseksi, koska harjoittelun aikana kävi monesti niin, että työntekijöiden mielestä tutkimustani ajatellen merkittäviä tilanteita tapahtui kun en ollut paikalla. Kävimme näitä tilanteita läpi jälkikäteen ja kirjasin ne harjoittelupäiväkirjaani. Samoin yllättäen työpäivän lomassa saattoi tulla mieleen jokin aineiston kannalta merkittävä asia ja sopiva hetki keskustella aiheesta. Kirjasin myös nämä ”minihaastattelut” päiväkirjaani.

4.2 Analyysi teemoittelua ja ryhmittelyä apuna käyttäen

Aloitin aineiston analysoinnin tutustumalla siihen ensin huolella eli luin aineistoa läpi useaan kertaan. Ensin pelkistin jonkin verran aineistoa eli karsin pois tutkimukselle epäolennaista tietoa. Pohdin pitkään, miten saisin poimittua aineistosta työntekijän ammatillisen osaamisen ja toisaalta sen erityisyyden, jota monikulttuuriset perheet työhön tuovat. Päätin lähteä käymään aineistoa läpi työntekijöiden työlleen asettamien tavoitteiden ja tehtävien pohjalta, koska niitä löytyi aineistosta runsaasti.

Tein taulukon, johon poimin aineistosta kaikki työn tavoitteet. Tässä vaiheessa analyysia kirjasin ylös kaikki tavoitteet, koska en välttämättä vielä osannut sanoa ovatko jotkin tavoitteista samoja kaikille asiakkaille, eli myös kantasuomalaisille, vai pelkästään monikulttuurisille perheille. Seuraavaksi kävin aineistoa läpi poimien sieltä ne tiedot ja taidot, joita työntekijät joko kokevat tarvitsevansa pyrkiessään tavoitteisiin tai joita havainnoin tarvittavan. Ryhmittelin ne niiden tavoitteiden kohdalle, joiden toteuttamisessa kyseistä tietoa tai taitoa tarvittiin. Keräsin aineistosta taulukkoon vielä keinot, joita työntekijät käyttivät tai joita havainnoin heidän käyttäneen.

Lopuksi ryhmittelin tavoitteet alkuperäisiä teemoja ja teoriapohjaa mukaillen. Olin jo harjoittelun edetessä tehnyt havainnon, että työn sisällössä oli monikulttuuristen perheiden tukemisen näkökulmasta muutakin kuin kasvatuskumppanuuteen ja vuorovaikutuksen tukemiseen liittyviä sisältöjä ja muokkasin haastattelukysymyksiä havaintojeni perusteella. Analyysin loppuvaiheessa minulle varmistui, että kotipaikkakunnalle kotiutumisessa tukeminen, joka ei ollut mukana tutkimussuunnitelmassa, oli merkittävyytensä vuoksi tulos, joka oli otettava mukaan analyysiin ja tuloksiin.

5 KULTTUURIEN VÄLISSÄ KASVATTAMINEN

Esittelen tutkimuksen tulokset siinä järjestyksessä, miten teemoittelin aineiston. Tässä kappaleessa käsittelen kahteen kulttuuriin kasvattamista sekä kielen tukemista avoimessa päiväkodissa. Seuraavassa kappaleessa käyn läpi tuloksia, jotka liittyvät varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Kolmantena käyn läpi maahanmuuttajan uudelle kotipaikkakunnalle kotoutumisessa tukemista, jonka suuri osuus työntekijän työnkuvasta kävi ilmi havainnointijakson aikana. Neljänteen kappaleeseen halusin koota yhteen kaikki ne merkittävimmät keinot ja tavat, jotka tulosten mukaan ovat avoimessa päiväkodissa käytössä monikulttuuristen perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Lopuksi käyn läpi tuloksia siitä, mistä työntekijät kokevat monikulttuurisen ammatillisen kompetenssinsa koostuvan ja mitä itse siitä havainnoin, mitkä ovat työn suurimmat haasteet ja mikä työssä tuottaa iloa ja motivoi.

Harjoitteluympäristönäni toimineen avoimen päiväkodin tilat on suunniteltu nimenomaan avoimelle päiväkodille ja ne ovatkin toimivat ja avarat. Päiväkodin käytössä on sen aukioloaikoina (avoimna pääasiassa arkisin klo 9–15) myös ulkoleikkialue, ja osa perheistä saattaa kauniilla ilmalla käydä pelkästään pihalla leikkimässä. Asiakaskävijämäärät kirjataan päivittäin - myös ulkoalueella kävijät - ja kootaan tilastoiksi kuun lopussa päivähoitovirastolle. Kävijämäärät vaihtelevat suuresti päivittäin. Syksyllä 2008 keskiarvo oli 44 kävijää / päivä. Asiakkaita ei tilastoida sen perusteella mistä he ovat kotoisin. (H2 2009.)

Asuinalueella, jossa avoin päiväkotijoukko sijaitsee, asuu paljon maahanmuuttajaperheitä. Perheet löytävät avoimeen päiväkotiin pääasiassa neuvolan ohjaamina, mutta kuulevat toiminnasta myös ystäviltään ja tuttaviltaan. Monikulttuuristen perheiden osuus kävijämäärästä on varsin suuri, mutta suurin osa asiakasperheistä on kuitenkin kantasuomalaisia. Sitä tietoa, mistä maasta asiakas on alun perin kotoisin, miten ja miksi hän ja hänen perheensä on tullut Suomeen, ei systemaattisesti kerätä, vaan asiakas saa itse sen kertoa jos haluaa. Asiakkaissa on sekä työntekijöiden kertoman että omien havaintojen perusteella taustoiltaan hyvin erilaisia perheitä. Henkilökunta pohti sillä hetkellä, alkukeväänä 2009 kantasuomalaisten lisäksi asiakkaiden joukossa olleen ainakin taustaltaan venäläisiä, virolaisia, inkerinsuomalaisia, somalialaisia, liettualaisia ja kosovolaisia. Lisäksi

yksittäisiä asiakkaita tiedettiin olevan Lähi-idän maista, Pohjois-Afrikasta ja Aasiasta. Osa on juuri Vantaalle saapuneita, osa on asunut siellä jo vuosia. Osalla eri kieli- ja kulttuuritaustaisista äideistä on suomalainen mies. Osa asiakkaista käy vain muutaman kerran tai hyvin harvoin, osa usein ja viihtyy hyvinkin pitkään. Työntekijät kertoivat, että pääsääntöisesti äidit käyvät lastensa kanssa, mutta jonkin verran mukana on myös isiä. Tein saman havainnon harjoitteluni aikana. Koska toiminta on täysin avointa, ei etukäteen tiedä minkälaisia perheitä avoimeen saapuu, mihin aikaan ja kuinka paljon. Havainnoinnin ajankohtien etukäteissuunnittelu oli siten käytännössä mahdotonta.

Haastatelluilla työntekijöillä, joita yksikössä työskentelee vakituisesti kaksi, on pitkä kokemus päivähoidossa sekä avoimessa päivähoidossa työskentelemisestä. Molemmilla on myös usean vuoden kokemus monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa työskentelystä. Molemmat työntekijät ovat naisia. Lastentarhanopettaja –nimikkeellä työskentelevällä on sosiaalikasvattajan koulutus, lastenhoitajana työskentelevällä on lastenhoitajan koulutus.

5.1 Suomalainen kasvatuskulttuuri tutuksi kulttuurivaihtoa unohtamatta

Tutkimukseni perusteella työ avoimessa päiväkodissa maahanmuuttajaperheiden kanssa sisältää runsaasti neuvojen ja ohjeiden antamista siitä, minkälaista lapsen kasvattaminen Suomessa on. Perheitä opastetaan niistä kasvatuksen tavoista ja kasvatuskulttuurista, joita Suomessa käytetään. Varhaiskasvatuksen ammattilaisina työntekijät tietävät lapsen kehityksen kulusta ja niistä tekijöistä, jotka tukevat ja edistävät normaalia kehitystä. Näistä asioista keskustellaan perheiden kanssa, kuten niistäkin asioista mitä laki meillä määrää kasvatukseen liittyen, esimerkiksi fyysisen kurittamisen käyttämisestä rangaistuskeinona. Työntekijät tuovat esille lapsen asemaa ja tyttölapsen tasa-arvoisuutta. Vanhemmille kerrotaan heidän velvollisuuksistaan esimerkiksi valvoa lapsiaan. Toisaalta aineistosta oli löydettävissä materiaalia kulttuurivaihdosta. Halutaan kuulla miten asiakkaan lähtömaassa näitä asioita on hoidettu. Kulttuureita tuodaan osaksi avoimen päiväkodin arkipäivää. Suomalaisesta kulttuuriperinteestä kerrotaan, mutta kysellään myös muiden maiden perinteistä. Haastattelussa työntekijät kertoivat, että tavoitteena heillä

on rohkaista vanhempia löytämään hyvät puolet omasta sekä ympäröivästä kasvatuskulttuurista ja yhdistää ne lapsen parhaaksi.

Henkilökunta kertoi harjoittelun aikana esimerkiksi pääsiäiseen liittyvistä tavoista, joita muista kulttuureista tuleville tulee avata. Monet perinteisiin liittyvät tavat ovat kantasuomalaisille itsestään selviä, mutta maahanmuuttajille outoja ja vieraita. Eniten hämmennystä maahanmuuttajaperheissä saattaa aiheuttaa palmusunnuntaisin toistuva virpomisperinne. Oven taakse ilmestyy ehkä pelottavankin näköisiä noitua, jotka hosuvat oksalla ja hokevat loitsua. Tavasta tietämättömät saattavat tulkita sen jopa niin, että heitä kirotaan. Hyvä käytäntö henkilökunnan mielestä on, että hyvissä ajoin ennen pääsiäistä avoimeen päiväkotiin laitetaan esille kuvia pääsiäiseen liittyen, myös virpojista ja virpomisoksista. Kuvien avulla kertominen edesauttaa huomattavasti viestin perille menoa.

Käsitteiden käyttöön tulee kiinnittää huomiota. Henkilökunta on havainnut, että esimerkiksi virpojista kannattaa käyttää termiä ”taikuri”. Vaikka virpojat ovat lapsia, noitana saattaa olla jollekin pelottava, jos ei tiedä mistä on kyse. Kannattaa kertoa, että ovea ei ole pakko avata, mutta jos avaa, niin suomalaisilla on tapana varata kotiin suklaamunia ja antaa niitä palkinnoksi oksasta. Perinteistä, esimerkiksi juhlapyhistä ja niiden merkityksestä kertomisen lisäksi tulee muistaa kertoa niistä johtuvista kauppojen poikkeavista aukioloajoista ja liikenteen poikkeavista aikatauluista. Jos pyhäpäivä sattuu arkipäivään, perheille kerrotaan, että kaupat saattavat poikkeuksellisesti olla kokonaan kiinni ja bussit kulkevat sunnuntain aikataulujen mukaan. Myös avoin päiväkoti on pyhäpäivinä suljettu, siitäkkin pitää muistaa erikseen kertoa suullisesti.

Avoimen päiväkodin työntekijät kertovat muualta muuttaneille suomalaisen yhteiskunnan normeista ja käytännöistä. Lapsen aseman esille tuominen tuntui olevan työssä esillä runsaasti. Sitä, että Suomessa lapsella on oikeuksia ja niistä on laissakin säädetty, tuodaan vanhemmille esille. Henkilökunta on tietoinen, että on kulttuureita, joissa vanhusten kunnioittaminen on etusijalla ja näiden kulttuurien edustajia käy avoimessa päiväkodissa. Lapsen asemaan ja kohteluun liittyvästä lainsäädännöstä Suomessa ei maahanmuuttajavanhemmilla ole juurikaan tietoa.

Yks mikä on iso asia on tää kriminalisointi – et mikä on lapsen kohdistuva väkivalta. Mikä käsitellään meillä väkivaltana, mikä on kriminalisoitua. Se on ihan vaan tätä kasvatustapaa. Kuinka meillä saadaan käydä käsiksi lapseen, miten se tapahtuu. Mitkä on sitten ihan rangaistavia tekoja. Näitä käydään tosi paljon läpi. (H1)

Heillä ei usein ole tietoa siitäkään, kuinka lapsen huonosta käytöksestä rangaistaan. Monessa kulttuurissa on fyysisen kurituksen käyttäminen osana lasten kasvatusta arkipäivää. Kaikissa länsimaissakaan ei lapsen fyysinen kuritus ole lailla kielletty. Vanhempia opastetaan lapsen käytöksen rankaisemisessa, heille kerrotaan mistä lapsen käytös saattaa johtua ja mitä vanhempi voisi tehdä ehkäistäkseen tilanteen. Vanhempaa opastetaan siinä, missä menee lapsen normaalin koskettamisen ja fyysisen pahoinpitelyn raja ja mitä muita keinoja lapsen huonon käytöksen rankaisuun on.

Meillä ei saa määrättyjä asioita tehdä, retuuttaa käsistä, nostaa korkealle yhdestä kädestä, ja kaikkea muuta, se on väärin lasta kohtaan. Meillä ei saa korvista nostaa ylös, monen vanhemman mielestä näähän on päivän selviä asioita, eihän lapsi muuten usko. Näitä käydään läpi: missä kulkee raja. (H1)

Toisaalta sellaisia tilanteita oli myös, joissa lapsen huonoa käytöstä ei huomioitu millään tavalla, vaan vanhempi antoi tilanteen jatkua puuttumatta siihen lainkaan. Vanhemman velvollisuuksista näihin tilanteisiin tarttumisessa ohjattiin välillä hyvinkin konkreettisesti. Mikäli työntekijä havaitsi, että lapsi on osallisena tilanteessa, johon hänen vanhempansa tulisi puuttua, saattoi työntekijä mennä tilanteeseen ja joko sanoittaa vanhemmalle mitä hänen tulisi tehdä tai hän mallitti sen omalla esimerkillään.

Yhdessä tilanteessa työntekijä mallitti äidille anteeksi pyytämistä, kun hänen eri kieli- ja kulttuuritaustainen lapsensa oli satuttanut toista lasta. Näihin tilanteisiin tulee tarttua nopeasti, jotta lapset osaavat yhdistää anteeksipyynnön juuri tapahtuneeseen tilanteeseen.

Siinä mallitin äidille, että täytyy toimia siinä näin nopeasti. Ei auta jäädä odottamaan ja vastuuttaa lasta pelkästään, kun on pienestä lapsesta kyse. Vahinkoja sattuu ja sitten pyydetään anteeksi. Uhrilla on oikeus saada se anteeksipyyntö. (H1)

Ja se, että sinunkaan lapsellesi ei saa tehdä näin, eli vastaavassa tilanteessa sinun tehtävä on pitää sinun lapsesi puolta. Tasa-arvo tässäkin, et se ei oo kummallekaan oikein. (H2)

Henkilökunta puuttuu tilanteisiin heti, kun he näkevät, että vanhempi on tekemässä tai on jo tehnyt lapselle jotain sellaista, mikä katsotaan meidän kasvatuskäsitsemme ja lakiemme perusteella kielletyksi toiminnaksi. He myös perustelevat vanhemmalle mihin kielto perustuu. Tavoitteena henkilökunnalla on, että tilanteisiin puututaan niin varhain, ettei lapsen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa ehdi tapahtua vanhemman puolelta. Tilanteen selvittelyn yhteydessä he antavat neuvoja siitä, miten asian voi hoitaa toisin. Haastattelut kertovat pyrkivänsä kertomaan kasvatustavoistamme, rajojen asettamisesta ja vanhemman velvollisuuksista hyvissä ajoin niin, että tilanteita päästään ennalta ehkäisemään. Joissain tilanteissa, joihin liittyy lapsen kohdistuvaa fyysistä tai psyykkistä pakottamista tai väkivaltaa tai sen uhkaa, joutuu henkilökunta ottamaan puheeksi lastensuojeluilmoituksen tekemisen.

Aineiston ja havaintojeni perusteella jotkin tilanteet lasten ja vanhempien välillä johtuvat poikalapsen ja tyttölapsen erilaisesta kohtelusta. Vanhempia ohjattiin erityisesti lapsen (varsinkin poikalapsen) rajoittamiseen ja valvontaan liittyvissä asioissa. Henkilökunta on tietoinen siitä, että poikia arvostetaan joissain kulttuureissa eritavalla kuin tyttöjä, ja se näkyy myös avoimen päiväkodin arjessa. Avoimessa päiväkodissa näkee usein, miten pojan tekemisiä ei rajoiteta eikä häntä toruta huonosta käytöksestä. Ensimmäinen havainnoimani tilanne liittyi poikalapsen rajoittamiseen. Lapsi olisi selvästi halunnut viedä sisäleluja ulos eikä vanhempi reagoanut tilanteeseen mitenkään. Työntekijä sanoitti äidille mitä äidin tulisi sanoa lapselle ja miksi. Työntekijä toisti vielä pyynnön ennen kuin äiti reagoi. Tulkitsin tilanteen niin, että pojan rajoittaminen ei kuulu joko heidän perheensä kasvatuskulttuuriin tai siihen kasvatuskulttuuriin, josta he ovat lähtöisin. Myöhemmin keskustellessamme asiasta työntekijät olivat kanssani samaa mieltä ja totesivat, että tilanne on hyvin tyypillinen perheille, joissa ei ole tapana rajoittaa poikalasta. Yhden tilanteen perusteella ei vielä mielestäni voi vetää johtopäätöstä siitä, että kyse on poikalapsen käytöksen sallivasta kohtelusta, mutta työntekijöillä on jo vuosien kokemus vastaavanlaisista tilanteista, joissa malli toistuu.

Kysyin työntekijöiltä miten näihin tilanteisiin voi puuttua ja miten tukea vanhempia ymmärtämään, että pojille rajojen asettaminen on yhtä tärkeää kuin tytöillekin. Henkilökunta muistutti siitä, että lähestyminen tulee olla hyvin sensitiivistä jo senkin vuoksi, että kaikille äideille ei ole vielä syntynyt käsitystä siitä, miten heidän kulttuurissaan toimitaan länsimaiseen kulttuuriin verrattuna. Monet tavat ovat vuosisataisia, jopa vuosituhantaisia, kulttuureissa sukupolvelta toiselle periytyneitä. Monet äidit ovat aluksi hyvin hämmentyneitä siitä, että jossain päin maailmaa tavat ja arvot ovatkin erilaisia esimerkiksi miehen ja naisen tasa-arvoon liittyen. Avoimessa päiväkodissa he näkevät, että poikia ei ihannoida mitenkään erityisesti ja että kantasuomalaiset vanhemmat rajoittavat myös poikalapsia. Työntekijät lähtevät tukemaan ja lisäämään tietoa lapsen näkökulman kautta.

Mitä tämä meidän ajatusmaailma pitää sisällään, lasten varhaiskasvatuksessa, lasten kasvatuksessa ylipäätään. Mihin meillä täällä katsotaan lasta kasvatettavan, mikä on se ydin? (H1)

Toisaalta työntekijät tiedostavat ja kertovat myös asiakkaille, että naisen tasa-arvo ei ole meidänkään kulttuurissamme kovin vanha asia. Tietyissä asioissa, kuten miesten ja naisten palkkaukseen liittyen, se tulee vastaan vielä tänäkin päivänä. Tytön asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa kerrotaan, jos työntekijä huomaa että perheellä ei ole siitä tietoa riittävästi.

Vanhoihin tapakulttuureihin liittyy vielä se, miten äiti kasvattaa poikalasta ja miten tyttölästä ja miten se meillä Suomessa näkyy ja kertoa siitä miten asia meillä täällä on ja mitä mahdollisuuksia tytöillä on meidän yhteiskunnassamme. (H1)

Aina monikulttuurisessa perheessä ei ole kyse pojan sallimisesta, vaan toisinaan tyttö on se, joka perheessä määrää tahdin. Eräs äiti kertoi työntekijälle olevansa neuvoton pienen lapsensa kasvattamisessa. Hän ei halunnut rajoittaa tyttöä, vaan ainoana lapsena halusi tälle vain parasta. Näin äiti perusteli haluttomuutensa rajoittaa ja ohjata lasta. Ongelmia oli ehtinyt syntyä jo ainakin unirytmien, ruokailuun ja lapsen karkailuun liittyen. Tässä tilanteessa työntekijä antoi äidille hyvin selkeitä ja konkreettisia ohjeita, joita äiti voisi kokeilla, jotta lapselle ja perheelle syntyisi selkeä päivärytmi. (Tilanne 12.)

Vanhemman velvollisuus lapsen valvonnassa ja turvallisuuden suojelemisessa on yksi kasvatuksen alueista, johon avoimessa päiväkodissa puututaan monikulttuuristen perheiden kanssa. Erityisesti korostetaan vanhemman velvollisuutta hoitaa omaa lastaan avoimen päiväkodin tiloissa sekä sisällä että ulkona. Asia käydään kaikkien perheiden kanssa läpi ensimmäisellä käynnillä, mutta siitä joutuu usein muistuttamaan perheitä jatkossakin. Vanhempien valvontavastuu on kirjattu myös avoimesta kertovaan esitteeseen, joka annetaan kaikille ensimmäistä kertaa käyville.

Samoin se, mikä on vanhemman velvollisuus lapsen valvonnassa, mihin se ulottuu. Mikä on vanhemman velvollisuus hyvinvoinnista taata myöskin yksinolevan lapsen (siis joka on yksin ulkona), mikä on vanhemman velvollisuus. Miksi meillä pienet lapset eivät ole yksin ulkona. Miksi heillä on vanhemmat mukana. Ne on isoja asioita ja tärkeitä asioita ja niihin puututaan. (H1)

Tässä valvontaan liittyvässä esimerkissä viitataan yleensä yhteisökuultuureissa vallitsevaan tapaan yhteisön vastuullisuudesta lapsiin nähden. Jos pienen lapsen tapaa yksin illalla ulkona, hänet saatetaan kotiin. Suomessa, joka kuuluu yksilökuulttuurin maihin, toimitaan eri tavalla ja se on monelle perheelle yllätys. Täällä vanhemmat huolehtivat ja ovat vastuussa periaatteessa vain omista lapsistaan.

Avoin päiväkotiympäristönä leluineen, peleineen, piirustus- ja askarteluvälineineen, liikuntavälineineen sekä musiikin ja toiminnallisten tuokioiden kautta tuo moneen maahanmuuttajaperheeseen sellaisia lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä ulottuvuuksia, joita he eivät ole tienneet olevan olemassakaan. Esimerkiksi lelujen, piirustuspaperin ja värikynien puute on hyvin yleistä, varsinkin niissä perheissä, jotka ovat tulleet maahan turvapaikanhakijoina. Toisaalta monilapsisissa perheissä ei ole välttämättä varoja lelujen ja erilaisten tarvikkeiden hankintaan. Nämä seikat tulivat esille keväällä 2009 haastattellessani neuvolan terveydenhoitajia ja perhetyöntekijää erääseen toiseen projektiin liittyen.

Avoimen päiväkodin työntekijät eivät suunnittele eivätkä räätälöi ohjattuja tuokioita erityisesti monikulttuuriset perheet huomioon ottaen, vaan perheet päättävät itse haluatko osallistua toimintaan. Kaikilla vanhemmilla on mahdollisuus ylipäänsä esittää toiveita ohjelman suhteen ja kaikkien toiveet pyritään mahdollisuuksien mukaan toteut-

tamaan. Leivonta on esimerkki toiminnasta, johon lähes kaikki perheet osallistuvat, musiikkituokiot taas toiminnasta, johon jostain syystä vain harvat monikulttuuriset perheet osallistuvat.

Leivonnassa lapsen taidot kehittyvät mukavan tekemisen ohessa. Taikinaa saa vaivata puhtain, paljain käsin, leikata tylsällä veitsellä osiin ja koristella painamalla siihen rusinoita. Leivonta on samalla hyvä tilaisuus lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutusta syntyy kuin itsestään myös muiden saman pöydän ympärillä olevien lasten ja aikuisten kesken. Työntekijän rooli on olla taka-alalla, ohjata, mallittaa ja havainnoida tilannetta sekä tukea tarvittaessa.

Monet äidit tulevat avoimeen päiväkotiin vauvan kanssa. Vauvan ja pienen lapsen kehitykseen liittyviä asioita voi helposti käsitellä yleisen jutustelun lomassa. Seuraavassa tilanteessa työntekijä istuu uuden asiakkaan vieressä eteisaulakossa. Äiti ymmärtää jonkin verran suomea.

Työntekijä huomaa, että vauva imeskelee sukkiiaan. Sanoo äidille sen tuntuvan mahdollisesti hyvältä ikenille. Näyttää sormella omia ikeniä. Työntekijä kysyy minkä kokoinen vauva oli kun syntyi. Äiti vastaa. Työntekijä kommentoi, että 'hoikka vauva'. Puhuvat yleistä vauvan hoikkuudesta. Työntekijä kertoo, että on ihan normaalia, että vauvan paino syntymän jälkeen ensin laskee ja sitten nousee. (Tilanne 3)

Tilanteen jälkeen äiti oli hyvin tyytyväinen saamistaan tiedoista ja keskustelusta ja kiiteli kovasti työntekijää avuliaisuudesta. Aina tilanteet eivät ole molemmin puolin näin selkeitä ja antoisia, vaan joskus tilanne saattaa vaatia ulkopuolisen tulkin tilaamista paikan päälle. Työntekijät kertoivat joitain vuosia sitten avoimessa päiväkodissa käyneestä äidistä, joka oli taustaltaan aasialainen. Hän oli kertonut henkilökunnalle lapsensa uniongelmistä ja henkilökunta oli antanut ohjeita sen pohjalta, mitä länsimaisessa kasvatuskulttuurissa tiedetään pienen lapsen nukuttamisesta ja unen merkityksestä. Äiti kertoi soittaneensa anopille ja pyytäneensä neuvoja. Anoppi oli neuvonut, että äidin pitää laittaa riisiä lapsen tyynyn alle, se poistaa riivaajan ja lapsi saa nukuttua paremmin. Tapauksen selvittämiseksi ja perusteluiden selväksi tekemiseksi käytettiin apuna tulkkia.

Piirtämisessä, leikkaamisessa, liimaamisessa, maalaamisessa ja muissa käden taitoja harjoittavissa toiminnoissa työntekijät ohjaavat vain tarvittaessa. Tarvikkeita, välineitä ja askartelumalleja on aina asiakkaiden saatavilla. Joskus työntekijästä tuntuu, että jollekin vanhemmalle on tärkeää perustella, miksi lapsen on tärkeää saada piirtää tai maalata.

Ja sen ei tarvitse esittää mitään, pääsee tekeen käsillään ja harjotteleen ja tuetaan äitiä tai isää tekemään sen lapsen kanssa, peruste on lapsen kehityksessä. Voi kerätä kiviä tai herneitä purkkiin kotona, lapsen tarttee saada tehdä että kehittyy ja harjaantuu, tässäkin on se perustelu. (H2)

Jos monikulttuurisilla perheillä oli kynnys osallistua lauluhetkiin, niin toiminnallisessa ja liikunnallisessa tilassa he olivat mukana sitäkin aktiivisemmin. Trampoliini, kiipeilyköydet ja isot rakennuspalikat olivat monikulttuurisilla lapsilla ahkerassa käytössä. Sekä tytöt että pojat liikkuvat, tasapainoilivat, potkivat palloa ja hyppäsivät havaintojeni perusteella yhtä mielellään.

Harjoitteluni aikana kaksi sosionomi (AMK)-opiskelijaa toteutti avoimessa päiväkodissa multisensorinen tila -menetelmää osana omaa opinnäytetyötään. Tarkoituksena oli yhdessä vapaaehtoisten vanhempien kanssa rakentaa tietyn kulttuurin ympärille huone, jossa tähän kulttuuriin pääsee tutustumaan monen aistin avulla. Osallistuin jonkin verran aistihuoneiden rakentamiseen. Tiloja rakennettiin kolme kertaa. Ensimmäisen kerran teemana oli Suomi, seuraavana oli Lähi-itä ja viimeisen Intia. En mene tarkemmin aistitilojen tavoitteisiin ja toteutustapoihin, koska aiheesta ilmestyy kyseisten opiskelijoiden laatima opinnäytetyö vielä syksyn 2009 aikana. Havaitsin, että asiakkaat, joille aistitilan karrikoitu kulttuurimaailma edusti jollain lailla lähtömaan kulttuuria, osallistuivat mielellään tilan suunnitteluun ja rekvisiitan tuomiseen. He viipyivät valmiissa tilassa pitkään ja kävivät lastensa kanssa tilan erilaisia osia läpi. Minulle jäi sellainen käsitys, että tuon pienen kokemuksen saaminen muistutuksena heidän lähtökulttuuristaan oli heille hyvin tärkeä.

Multisensorisessa tilassa toteutui hyvin myös kulttuurivaihdon idea. Kantasuomalaiset asiakkaat tutustuivat tiloihin suurella mielenkiinnolla. Muita tapoja tuoda kulttuureita näkyväksi ovat olleet YK:n päivän viettäminen monikulttuurisella teemalla sekä erilais-

ten leikkien, laulujen ja ruokien kautta. Vanhempien kanssa myös keskustellaan kulttuurisiin liittyvistä tavoista. Tavoitteena keskusteluissa on kulttuurivaihto; asiakkaalta kysytään minkälaisia tapoja heidän perheessään ja kulttuurissaan on ja minkälaisia uskonnollisia juhlia he järjestävät. Avoin päiväkotitoiminta halutaan pitää uskonnoista vapaana, lapsilähtöisenä toimintana. Työntekijät pohtivat haastattelussa, että joillekin asiakkaille saattaisi uskonnon liiallinen näkyminen toiminnassa olla esteenä käymiselle. Avoin päiväkotitoiminta on kunnan ylläpitämää toimintaa, ei kirkon tai seurakunnan. Monet tapakulttuuriimme liittyvät perinteet ovat kuitenkin yhteydessä kristillisiin perinteisiin, kuten joulun ja pääsiäisen viettoon liittyvät monet perinteet.

5.2 Kielen tukemisen erityisyys avoimessa päiväkodissa

Monikulttuurisessa päivähoitossa tehtävänä on tukea lapsen kaksikielisyyden syntymistä. Lapsen omaa vahvaa äidinkieltä tuetaan. Suomen kielen oppiminen etenee toistojen avulla kohti syvempää osaamista. Päivähoitossa tavoitteena on lapsen toimiva kaksikielisuus, eli mahdollisuus kuulla ja käyttää äidinkieltään sekä suomen kieltä vaihtelevasti sekä aikuisten että lasten kanssa arjen luonnollisissa tilanteissa. Suomen kieleen lapsi saa suomen toisen kielenä, eli S2-opetusta. (Järvi 2007, 17.) Avoimessa päiväkodissa kaksikielisyyttä tuetaan, mutta lähtökohdat ovat erilaiset.

Avoimessa päiväkodissa ohjataan erityisesti vanhempien kaksikielisyyttä ja sitä kautta lapsen kaksikielisyyden kehittymistä. Henkilökunnan tehtävänä on sekä opastaa vanhempia säilyttämään oma äidinkieli perheen tunnekielenä että innostaa ja motivoida vanhempia opiskelemaan suomen kieltä. Suomen kielen oppimismotivaation suhteen on merkitystä sillä, miten asiakas on tullut Suomeen. Työntekijät kertoivat, että ne äidit, jotka tulevat Suomeen määräajaksi miehensä työn perässä, eivät ole motivoituneita opettelemaan suomea, vaan käyttävät yleensä englantia asioidessaan suomalaisten kanssa.

Jokaisen perheen taustalla ja siinä, miten he ovat tulleet Suomeen, on oma tarinansa ja historiansa. Henkilökunta on havainnut, että nämä perheiden kokemukset ja se, mikä heidät on Suomeen tuonut, vaikuttaa siihen, minkälainen innostus ja motivaatio heillä

on toisaalta suomen kielen opiskeluun ja toisaalta oman äidinkielen säilyttämiseen. Yhden ryhmän muodostavat suomalaisten miesten kanssa avioituneet ulkomaalaiset naiset, joista osa henkilökunnan mukaan saattaa olla esimerkiksi erilaisten deitti- ja välityspalvelujen kautta usein Aasian maista Suomeen tulevia ”ostovaimoja”. Työntekijöiden kokemuksen mukaan heidän joukossaan on sellaisia, joilla on käsitys, että sekä miehen että lapsen kanssa on hyvä puhua vain suomea.

Heidän kanssa onkin ollut ongelma et muutenki naiset jotka tulevat Suomeen, eivätkä osaa mitään kieltä kuin omaansa niin he eivät millään halua puhua sitä lapsilleen vaan haluaisivat kovasti sitä, että niitä muutamia sanoja suomea mitä ovat oppineet. (H1)

Näiden ryhmien lisäksi he mainitsevat koulutuksen vaikuttavan siihen, miten ihminen suhtautuu oman äidinkielen säilyttämiseen. Henkilökunnan mielestä koulutetuille, tänne työn kautta tuleville ihmisille on enemmänkin itsestään selvyys, että omaa äidinkieltä käytetään perheen kotikielenä. Havaitsin itse vielä yhden ryhmän, eli naiset, jotka ovat asuneet mahdollisesti Suomessa jo pitkään, mutta ovat olleet vuosia kotona pieniä lapsia hoitamassa. Heidän suomen kielen taitonsa saattaa olla muutaman yksittäisen sanan tai lauseen varassa.

Lapsen oman äidinkielen tukeminen tapahtuu pääasiassa lapsen vanhempien tukemisen kautta. Sen kielen merkitystä tuodaan esille, mikä vauvalle on syntymässä tai lapselle on syntynyt tunnekieleksi vanhempien kanssa. Voihan olla, että vanhemmilla on eri äidinkieli, esimerkiksi äiti puhuu arabiaa ja isä ranskaa. Tällöin molempia vanhempia tuetaan käyttämään omaa äidinkieltään lapsen kanssa. Tavoite siinä tapauksessa on, että lapselle syntyy kaksi tunnekieltä ja hänestä kasvaa jo äidinkieltään kaksikielinen. Kun tunnekieli tai -kielet ovat vahvoja, oppii lapsi helposti suomen kielen päivähoitossa.

Vanhemmille saatettiin puhua avoimessa päiväkodissa melkoista sekakieltä, eli käytettiin kaikkia mahdollisia keinoja viestin perille menon varmistamiseksi. Lapselle henkilökunta puhui aina selkeää, mahdollisimman yksinkertaista suomea käyttäen lyhyitä lauseita tai yksittäisiä sanoja ja toistaen niitä. Havainnoin tilanteen, jossa oli läsnä äiti, joka osasi suomea vain joitain sanoja sekä lapsi. Äiti ja lapsi istuvat askartelupöydän ääressä.

Työntekijä kysyy (englannin ja suomen sekakielellä) kuinka kauan ovat asuneet Suomessa, puhuvatko suomea? Työntekijä toistaa sekä äidin että omia vastauksia suomeksi, joitain sanoja muutamaaan kertaan; 'puhun vähän suomea'. 'Vähän'. Äiti näyttää kaulinta. Työntekijä: 'kaulin. Se on kaulin.' Työntekijä ottaa kaulimen ja näyttää pöydän pinnalla miten sillä kaulitaan. Suomeksi: 'sillä voi tehdä pullaa. Pullaa'. Äiti näyttää muottia. Työntekijä: 'muotti. Muotti.' Äiti hämmästyttää ja sanoo, että se on hänen äidinkielellään melkein sama sana! Työntekijä ihmettelee ja naureskelee. (Tilanne 2)

Yllä olevassa tilanteessa työntekijä ottaa ensimmäisiä askelia suomen kielen opettelun motivaation syntymiseksi äidille. Perhe on työntekijälle uusi, eikä hän ensimmäisessä kohtauksessa lähde keskustelemaan kielen merkityksistä tarkemmin. Tilanteessa tulee hyvin esille se, miten työntekijä selvästi toimii myös suomen kielen opettajan roolissa, käyttäen toiston menetelmää tarkistaen viestin perille menon. Hän opettaa suomea sekä vanhemmalle että lapselle. Huomion arvoista tilanteesta on mielestäni vielä se, miten työntekijä itse oppii tilanteesta toisesta kulttuurista ja kielestä.

5.3 Syntykö kasvatuskumppanuutta?

Kasvatuskumppanuuden syntymisen edellytykseksi aineiston perusteella voisi nostaa luottamuksen ja luottamuksellisen suhteen syntymisen. Luottamus asiakassuhteen perustana on määrävissä asemassa sosiaalityön kaikilla sektoreilla, myös monikulttuurisessa työssä avoimessa päiväkodissa. Henkilökunta kokee luottamuksen saavuttamisen käänteentekeväksi sille, että asioista päästään puhumaan. Monikulttuurisia perheitä ajatellen erityistä luottamuksen ja kasvatuskumppanuuden syntymisen suhteen on henkilökunnan havainto siitä, että luottamus leviää yhteisöissä. Jonkun asiakkaan kanssa on päästy luottamukselliseen suhteeseen ja heillä on ollut hyviä kokemuksia avoimesta päiväkodista ja sieltä saatavasta tuesta. Tästä he kertovat yhteisössä eteenpäin. Luottamus leviää yhteisöllisesti eli kun osaan asiakkaista saa synnytettyä luottamuksen, leviää se itsestään yhteisöjen sisällä. Somaliyhteisöt ovat tästä hyvä esimerkki. Henkilökunta kokee, että yhteisöllisyydellä on vaikutusta kasvatuskumppanuuteen.

Kaksikielisyyden ja kaksikulttuurisuuden tukeminen ovat avoimessa päiväkodissa monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden ydintä. Perustan luo työntekijöiden antama tieto

kasvatuskulttuuristamme, lähinnä sen tavoista, laeista, lapsen asemasta ja oikeuksista Suomessa, tytön ja pojan tasa-arvoisuudesta sekä vanhemman velvollisuuksista. Vanhempien kuuntelu niin, että siihen voi riittävästi varata aikaa ja tehdä se ilman oletuksia, on henkilökunnan mielestä yksi tärkeimmistä keinoista kasvatuskumppanuutta tavoiteltaessa. Ilman oletuksia tarkoittaa kuuntelijalle luonnostaan syntyviä oletuksia liittyen puhujan eri kieli- ja kulttuuritaustaan. Kuunnellaan ihmistä, yksilöä, ei oletetusti tietyn kulttuuritaustan tiettyjä piirteitä omaavaa henkilöä, vaikka kulttuurisista piirteistä tiedetäänkin. Henkilökunta vertaa asiakkaan kuuntelua ja sen avulla saavutettavaa luottamusta vierivään lumipalloon – se kasvaa ja voimistaa itseään.

Henkilökunta kokee, että työntekijän valmius käyttää aikaa suhteen luomiselle ja tahtoa luoda rehellinen ja suora kontakti vanhemman ja työntekijän välille ovat maahanmuuttaja-asiakkaalle tärkeitä seikkoja kumppanuudessa. Työntekijän tulee olla valmis ja motivoitunut pitämään jatkuvasti suhdetta yllä ja tarkistaa sitä välillä ilman oletuksia. Kasvatuskumppanuus alkaa muotoutua, kun henkilökunta havaitsee vanhemman alkavan rohkaistua puhumaan myös henkilökohtaisista asioista, eli asioista liittyen lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä vanhemmuuden haasteisiin ja tunnetiloihin.

Hyvässä vuorovaikutuksessa asiakas uskaltaa tuoda myös vaikeita asioita keskusteluun... Tarpeen vaatiessa perustelujen kanssa mallittaen vanhemman roolia lapsen elämässä kertoen lapsen kehityksen kulusta ja sen eri variaatioista. (H1 ja H2)

Kumppanuutta ylläpidetään kuunnellen ja keskustellen. Ylläpitoon liittyy pientenkin onnistumisten tekeminen näkyväksi vanhemmalle. Työntekijän tehtävä on tuoda esille ja synnyttää vanhemmalle tunteen, että lapsen kasvun ja kehityksen seuraaminen ja siinä mukana eläminen on suuri ilo.

5.4 Lapsen näkyväksi tekeminen

Vuorovaikutuksen tukeminen tapahtuu sanottamalla tilannetta ja perustellen tarvittaessa. Vanhemmalle annetaan positiivista palautetta pienistäkin onnistumisista. Näytetään vanhemmalle, eli mallitetaan lapsen kanssa olemista ihan konkreettisesti, varsinkin silloin, kun yhteistä kieltä ei ole.

Mallittaminen jopa niin, et sä meet sen lapsen kanssa, näytät äidille, jos äidil ei ole voimavaroja tai arastelee. Näytät miten leikitään kotileikkiä; tulisko äiti, tekisitsä äidillekki tätä ruokaa. (H2)

Havainnoimissani kohtaamisissa työntekijät mallittivat runsaasti lapsen fyysisen kosketuksen tapoja. Oli hyvin tavallista, että jutellessaan vanhemman kanssa työntekijä saattoi samalla silittää lapsen kättä ja käsivartta tai kosketella vauvan varpaita. He ihastelivat ääneen äidille vauvaa tai lasta ja mahdollisesti jotain erityistä ominaisuutta lapsessa, esimerkiksi pitkiä hiuksia. Tällä tuotiin mielestäni vanhemmalle esille sitä, että lapsi on tärkeä ja arvokas.

Lapsen fyysinen koskettaminen, toiset pitää lähellä, toiset kaukana ja näiden tukeminen ja se, että kasvot itseän päin. Jos vauva kulkee aina kyljessä niin positiivinen palaute, että hienoa, vauva hakee turvaa. Sitten on näitä, joissa lapsia kasvatetaan erilleen. Nää erot näkyy. (H1)

Työntekijät saattoivat tuoda lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen merkitystä esimerkiksi keskustelun lomassa. Äidin kysyttyä työntekijältä minkälainen syöttötuoli kannattaisi hankkia, vastasi työntekijä, että tuolin yksi ominaisuus saisi mieluiten olla sellainen, että tuolin saa mahdollisimman lähelle ruokapöytää. Hän tähdensi äidille, että on tärkeää, että lapsi pääsee saman pöydän ääreen, että koko perhe pystyy syömään yhdessä. (Tilanne 6) Saman ruokapöydän äärelle syömään rauhoittumista vanhemmat harjoittelevat avoimessa päiväkodissa päivittäin lounasaikaan. Tilanteen rauhoittamiseksi ja vuorovaikutuksen edistämiseksi henkilökunta on kieltänyt säännöissä matkapuhelimen käyttämisen ruokailun aikana. Havaitsin, että vanhemmat eivät juuri käytä puhelintaan avoimessa päiväkodissa ollessaan, vaan keskittyvät pääasiassa vuorovaikutukseen lastensa ja muiden aikuisten kanssa.

Vanhemman ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa lapsi oli aina keskiössä. Työntekijä esimerkiksi asettui juttelemaan vanhemmalle niin, että lapsi oli heidän keskellään, jolloin sekä lapsen leikkiä että lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta oli samalla helppo havainnoida. Työntekijä ei koskaan uppoutunut vanhemman kanssa keskusteluun niin, että hän ei olisi samalla ollut tietoinen lapsesta. Jos lapsi tuntui tarvitsevan vanhemmaltaan jotain, eikä vanhempi heti reagoanut, kiinnitti työntekijä vanhemman huomion lapseen. Työntekijä ei itse toiminut tilanteissa muulloin kuin niissä tapauksissa, joissa hän tietoisesti mallitti vanhemmalle miten tämän kuuluisi menetellä.

Ohjatusta toiminnasta esimerkiksi leipominen sekä lauluhetket vauvoille olivat tilanteita, joiden periaatteissa lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen oli keskeistä.

5.5 Kotipaikkakunnalle kotiutumisessa tukeminen

Kotiutumisessa tukemisen kohderyhmänä ovat kaikki muualta muuttaneet pikkulapsiperheet, jotka tuntevat tarvitsevansa tukea uudelle asuinalueelle kotiutumiseen liittyvissä asioissa, myös muualta Suomesta paikkakunnalle muuttaneet kantasuomalaiset. Uudelle asuinalueelle asettumisessa opastaminen, eli esimerkiksi alueen tarjoamista palveluista, kaupoista ja julkisesta liikenteestä kertominen on tyypillinen arkityön sisältö avoimessa päiväkodissa. Palveluista kerrotaan erityisesti lapsiperheiden näkökulmasta, mutta myös hyvin laaja-alaisesti asiakkaiden tarpeiden mukaan. Palvelujen tarpeeseen vaikuttaa henkilökunnan mielestä suuresti se, miten perhe on paikkakunnalle tullut. Kotouttamislain (493/1999) piirissä olevat, eli pakolaisina, kiintiöpakolaisina ja paluumuuttajina Vantaalle muuttavat tulevat kuntaan maahanmuuttajien yhteispalvelutoimiston (MYP) kautta. Toimisto huolehtii muuttajien alkuvaiheen kotouttamispalveluista yleensä noin yhdestä kolmeen vuotta kuntaan saapumisesta. (Vantaan kaupunki i.a.a) Nykyään MYP antaa informaatiopaketin myös avioliiton perusteella kuntaan muuttaneille. MYP:istä ohjataan perheitä ainakin jonkin verran avoimen toiminnan pariin. Avoimen päiväkodin puolelta huolehditaan siitä, että yhteispalvelupisteessä on heidän esitteitään.

Vaikka osa asiakaskunnasta saa tietoa palveluista ja tukea kotoutumiseen yhteispalvelutoimiston kautta, se ei usein henkilökunnan kokemuksen mukaan yksinään riitä. Toimistossa ei välttämättä tunneta Vantaan kaikkien alueiden palveluja, kauppoja ja sitä, miten alueella pääsee helpoimmin liikkumaan sekä kävellen, autolla että julkisen liikenteen avulla. Näiden lisäksi iso osa asukkaista, eli avioliiton, työn tai opiskelun perusteella Vantaalle tulleet jäävät kokonaan ilman kotiutumista tukevaa palveluohjausta.

Oman asuinalueen ja sen palvelujen tuntemus on henkilökunnan mielestä tärkeä osa kotoutumisen prosessia.

Kotoutumista ei tapahdu, jos et sä tiedä missä sä olet. Mitä sä voit täältä saada. Miten sä voit saada sen. Jos on koko ajan hukassa. Mitä on ja miten sä pääset sinne, ihan kaupatkin. Sama on maassa muuttajillekin. Missä sä olet. Kotoutumista ei tapahdu. Silloin jäädään sinne neljän seinän sisälle eikä uskalleta lähteä laajentamaan elinpiiriään. Se kuuluu tähän kotoutumiseen, tietää missä olet. (H1)

Henkilökunta toivoo avoimen päiväkodin toimivan asiakkaille paikkana, josta he saavat tutuilta henkilöiltä kattavaa tietoa pikkulapsiperheiden palveluista. Kun asiakkaat oppivat tietämään, että he saavat opastuksen ja tuen keskitetysti yhdestä paikasta, vähenee epätietoisuus ja tarve kääntyä monen eri viranomaisen puoleen.

Tulee tämä vuorovaikutteinen kanssakäyminen vanhempien kanssa, niin onhan se huomattavasti helpompi kommunikoida sellaisen kanssa, jonka jo jollain tasolla tunnet, tiedät ja ehkä luotatkin, kuin ihan ventovieraan kanssa. Selität kaiken alusta ja osaatko selittää sitä mitä oikeasti haluat sanoa. (H1)

Työntekijät kyselevät mahdollisuuksien mukaan jo ensimmäisellä käyntikerralla asiakkaalta siitä, missä päin Vantaata perhe asuu ja miten hyvin tuntevat alueen. Eräässä havainnoimassani tilanteessa juteltiin uuden asiakkaan kanssa näistä asioista. Tilanne alkoi sillä, että työntekijä esitteli minut ja kertoi asiakkaalle, että teen tutkimusta heidän työskentelystään.

Työntekijä kyselee: Missä asutte? Kuinka kauan olette asuneet Vantaalla? Äiti ei ensin ymmärrä, kertoo sitten. Eivät ole asuneet kovin kauan. Työntekijä kertoo äidille alueesta jolla perhe asuu. 'On rauhallinen. Hyvä asua. Luonto lähellä'. Työntekijä luettelee jotain ulkoiluun liittyviä paikkoja, ja kertoo alueella sijaitsevista hyvistä hiihtoreiteistä. Äiti nyökkäilee. (Tilanne 3)

Minulle jäi sellainen tunne, että vain vähän suomea osaava äiti ei ymmärtänyt mitä hiihtämisellä tai hiihtoreiteillä tarkoitettiin, mutta rauhallisuuden hän tuntui ymmärtävän. Työntekijän positiivisesta asenteesta hänen asuinalueettaan kohtaan äiti tuntui kuitenkin vetävän johtopäätöksen, että hän asuu hyvällä, rauhallisella alueella.

Havainnoin toisenkin tilanteen, jossa eri kieli- ja kulttuuritaustainen perhe tuli ensimmäistä kertaa tutustumaan avoimeen päiväkotiin. Tavoitteena on, että kaikille uusille asiakkaille esitellään tilat ja heidän kanssaan käydään läpi toimintaan liittyvät säännöt. Mikäli asiakkaita on paikalla runsaasti, saattaa esittely jäädä tekemättä, jos kaikkia asiakkaita ei ehditä kohtaamaan. Tällä kertaa iltapäivä oli jo pitkällä ja suurin osa asiakkaista oli lähtenyt pois joten esittelylle oli hyvin aikaa. Olin työntekijän mukana koko tilojen esittelyn ajan. Vanhempien kanssa puhuttiin englantia.

Esiteltyään tilat, kerrottuaan säännöt ja näytettyään mitä lapsi voi tiloissa tehdä, kertoi työntekijä asiakkaille minkälaisissa asioissa heidän puoleensa voi kääntyä. Heiltä voi kysyä mistä vaan lapsen kasvatukseen tai kehitykseen liittyen, Suomesta, liikenteestä ja alueen palveluista. Yhdellä seinällä on Vantaan kartta, työntekijä johdattaa perheen sen luokse.

Työntekijä kysyy ensin, osaavatko vanhemmat lukea karttaa. Hän näyttää kartalta missä me nyt olemme. Hän kertoo jonkin verran läheisistä ulkoilumaastoista, osoittaa paikkoja sormella kartasta. Työntekijä puhuu metsästä ja keväästä. Miten luonto herää ja on ihanaa. Ja on valoisaa. Miten kesällä Suomessa on valoisaa. Työntekijä näyttää erilaisia reittejä. Missä kulkee Kehä III ja miten Tikkurilaan pääsee. (Tilanne 14)

Keskusteltuamme tilanteesta jälkeenpäin työntekijä sanoi vuosien varrella havainneensa, että jotkut maahanmuuttajat eivät ole koskaan nähneet tai lukeneet karttaa aikaisemmin. Mikäli asiakas osaa lukea karttaa, käyttävät työntekijät sitä mielellään apuna havainnollistaessaan Vantaata ja siellä sijaitsevia palveluita. He opastavat asiakasta kartan tulkittamisessa asiakkaan niin halutessa.

Toisenlaisesta kulttuurista muuttanut saattaa joutua kaupassa ymmälleen. Lapsella on ehkä todettu maitotuotteisiin liittyvä yliherkkyys. Maitopakkausten suomen- ja ruotsinkielisistä selostuksista on hankala päätellä mikä tuotteista kävisi lapselle ja mikä ei, varsinkin jos ei suomen kielen taitoa ole. Tähän saa opastusta avoimesta päiväkodista. Työntekijä kertoi, että aikaisempina vuosina, kun henkilökuntaa on ollut enemmän, he ovat jopa lähteneet asiakkaan mukaan lähikauppaan ja käyneet yhdessä hyllyistä läpi kaikki tuotteet, mitä esimerkiksi maitoallergikko voi käyttää.

Asiakas ei aina tiedä minkä nimisestä liikkeestä saa mitään palvelua. Suomenkieliset sanat apteekki, kampaamo, pesula ja niin edelleen eivät välttämättä kerro asiakkaalle minkälaista palvelua tai minkälaisia tuotteita liikkeestä saa. Yhdessä havainnoimassani tilanteessa keskusteltiin hyvinkin yksityiskohtaisesti asiakkaan kanssa siitä, mistä vanhemmat voivat käydä katsomassa vauvalleen syöttötuolia. Työntekijä kertoi minkä nimisiä lastentarvikeliikkeitä lähistöllä on ja selitti millä julkisilla liikennevälineillä niihin pääsisi. Työntekijä kertoi myös kierrätyskeskuksesta, kirpputoreista ja internetin palveluista, joissa myydään edullisesti käytettyjä, hyväkuntoisia syöttötuoleja. Lisäsin itse vielä, että neuvolan ilmoitustaululla on usein asiakkaiden jättämiä myynti-ilmoituksia käytetyistä lastentarvikkeista. (Tilanne 6)

Maahanmuuttaja-asiakkaille tulee kotiin kirjallisia tiedotteita isännöitsijältä, huoltoyhtiöltä, työ- ja elinkeinotoimistosta, Kelalta, vero- ja elinkeinotoimistosta, koulusta ja niin edelleen. Yleensä nämä tiedotteet ovat suomenkielisiä. Kieltä taitamaton asiakas saattaa saada päätöksen, että hänet on hyväksytty suomen kielen kurssille, pelkällä suomen kielellä. Näitä erilaisia viestejä asiakkaat ottavat mukaan avoimeen päiväkotiin ja pyytävät henkilökuntaa tulkkamaan. Arjessa pärjäämistä tuetaan tulkkauksen lisäksi laatimalla erilaisia selittäviä lappusia asiakkaan mukaan.

Kirjotetaan apteekkiin lappuja, kauppaan lappuja, missä ei oo maitoo, mitä voi ostaa, mikä on gluteeniton, et ne osaa asioida, hoitaa ne asiat, ihan konkreettista, silmätippoja, lääkärille osviittaa, kirjottaa kirjeitä mukaan, et jotenki se kuuluis... (H2)

Avoimen päiväkodin lisäksi vastaavanlaista opastusta monikulttuuriset pikkulapsiperheet saavat esimerkiksi neuvolasta. Terveystyöntekijät saattavat opastaa myös tuotteiden valinnassa, lomakkeiden tulkitsemisessa ja täyttämässä sekä kertoa kulttuuristamme. Asiakkaan näkökulmasta neuvolan vastaanottoaika on rajallinen. Varatun ajan puitteissa ei välttämättä ehdi tehdä muuta kuin sille varatun perustyön. Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä harvemmin on neuvolakäyntejä. Neuvolan perhetyöntekijät neuvovat ja opastavat myös asiakkaitaan kotiutumiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi heidän työhönsä toimipisteessä tapahtuvien kohtaamisten ja kotikäyntien lisäksi voi myös sisältyä asiakkaan kanssa esimerkiksi kaupassa asioimista ja tuotteiden läpikäyntiä. Nämä tulivat ilmi keväällä 2009 vetämässäni hankkeessa, johon haastattelin neuvolan terveydenhoitajia sekä neuvolan perhetyöntekijää.

6 KEINOJA TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEEN

Monikulttuuristen perheiden parissa tehtävälle työlle asetettujen tavoitteiden toteutuminen vaatii vuorovaikutuksen onnistumista niin, että asioista päästään yhteisymmärrykseen. Työntekijän viesti, koski se sitten lasten kasvatustapaa, juhlapyhien aukioloaikoja tai lapsen kädessä olevan ihottuman rasvaamista täytyy saada menemään perille vanhemmalle, vaikka yhteistä kieltä ei olisikaan. Vuorovaikutuksen onnistuminen on välttämätöntä kasvatuskumppanuuden mahdollistumisen näkökulmasta. Aiemmissa kappaleissa on jo hieman sivuttu niitä tapoja, joita työntekijät käyttävät kommunikoidessaan monikulttuuristen perheiden kanssa, kuten sekakielen käyttämistä, toistoa ja tulkin tilaamista paikalle.

Kuten aiemmin olen todennut, luottamuksen saavuttaminen tuntuu olevan vielä merkityksellisempää ja haasteellisempää maahanmuuttajaperheiden kesken kuin kantasuomalaisien. Eräänä syynä tähän on se, että monet perheet tulevat kollektiivisen kulttuurin maista, joiden perinteisiin kuuluu, ettei omista tai perheen asioista puhuta vieraille, ei varsinkaan viranomaisille. Luottamus rakentuu vähitellen työntekijän ja asiakkaan välisissä kohtaamisissa. Avoimessa päiväkodissa ensimmäinen kohtaaminen ja sen onnistuminen ovat merkityksellisiä. Luottamuksen rakentumista hidastavat seikat vaativat, että perheille annetaan riittävästi aikaa ja heidän kanssaan ollaan luontevassa vuorovaikutuksessa, jotta keskinäinen luottamus pääsee syntymään. Henkilökunta lisäsi luottamuksen ja kasvatuskumppanuuden syntymisen edellytykseksi työntekijän puolelta vielä rehellisyyden. Mikäli puhe ja käytäntö eivät kohtaa, tai se ontuu pahasti, ei luottamusta synny. Sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan monikulttuuristen vanhempien haastattelussa vahvistuu luottamuksen merkitys. Vanhemmat kokivat luottamuksen olevan edellytyksenä hyvälle vuorovaikutukselle.

Työntekijät kokevat perustelujen olevan tärkeä osa neuvomista, ohjaamista ja opastamista. Lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyen on tärkeä tuoda ilmi, että kyse ei ole työntekijän henkilökohtaisesta mielipiteestä, vaan länsimaisesta ja suomalaisesta yleisestä kasvatuskäytännöstä. Sääntöjä ja kieltoja ei voi lapsille, mutta ei myöskään vanhemmille antaa ilman, että osaa perustella mikä niissä on taustalla. Asioita joudutaan myös toistamaan moneen kertaan. Varsinkin jos perhe on uusi Suomessa ja Vantaalla

uusia asioita tulee asiakkaalle samalla kertaa niin paljon, että yksinkertaisetkaan asiat eivät jää heti muistiin.

Monet käsitteemme ovat aluksi vieraita ja ne vaativat selittämistä. Allergia on hyvä esimerkki sanasta, jonka merkityksen kantasuomalaiset tietävät hyvin, mutta saattaa joistain toisista kulttuureista tuleville olla aivan outo. Lapsella saattaa olla lääkityskin johonkin ruoka-aineallergiaan, mutta vanhemmille ei ole selitetty riittävän tarkasti allergia konkreettisesti tarkoittaa ja mitä kaikkea lapsi saa syödä ja mitä ei. Tämän työntekijät kertoivat esimerkkinä tilanteesta, jossa he ovat käyttäneet apuna draamaa yrittäessään selittää vanhemmille mitä lapselle voi tapahtua, jos hän syö sellaisia ruoka-aineita, jotka sisältävät allergisoivaa ainesosaa. Hyvä käytäntö heidän mielestään olisi, jos pääsisi mukaan kauppaan näyttämään ne tuotteet, joita lapsi ei saa syödä.

Viestin perille menoa edesautetaan soveltamalla viestinnän keinoja asiakaskohtaisesti. Selkokielen käyttäminen oli hyvin yleistä, eli kieli pidettiin mahdollisimman yksinkertaisena ja sanat lausuttiin selkeästi. Slangi-ilmaisuja ja vaikeita termejä vältettiin. Puhe-nopeutta laskettiin ja sanoja toistettiin. Käsiä käytettiin hyväksi viestin havainnollistamisessa. Mallittamista eli konkreettista näyttämistä käytettiin hyväksi erilaisten tilanteiden selvittämisessä. Jonkin verran tulkkiapuna käytettiin toisia asiakkaita tai ystäviä, varsinkin jos yhteistä kieltä ei ollut ollenkaan. Ulkopuolista tulkkia ei käytetty kertakaan harjoitteluni aikana.

7 ROHKEASTI JA AVOIMIN SILMIN

Avoimen päiväkodin henkilökunnan työlleen asettamat tavoitteet toteutuvat heidän ja asiakkaiden välisen vuorovaikutuksen kautta. Vuorovaikutuksen taustalla tulee aina olla takana tietoa ja oppimista. Siinä, miten työntekijä toteuttaa vuorovaikutusta, on runsaasti vaihtoehtoja ja tapoja, joita vaihdellaan tilanteen ja asiakkaan mukaan.

Tärkeänä perustana monikulttuuriselle työlle henkilökunnan mielestä on, että on käynyt arvokeskustelun itsensä kanssa ja että vuoropuhelua omien arvojen, ennakkoluulojen ja kokemusten kesken käy jatkuvasti. Toisella työntekijällä on omakohtainen kokemus kotoutumiseen ja kielen oppimiseen liittyen, toisella taas kotikasvatus on antanut vahvan pohjan erilaisuuden hyväksymiselle.

Erilaisuuden hyväksyminen, erilaisuuden puolustaminen se on ollut hirveen vahva meidän perheessä. Meil on aina saanu käydä erilaiset ihmiset, meillä oli ovet auki. Olihan se vähän rasittavaa, mut niillä on ollut merkitystä. Mitä vanhemmat on arvottanu meille. Meistä on kaikista tullu heikkojen puolustajia. Kiinnostus erilaisiin ihmisiin on syntyny sieltä... Mut kyl sieltä nousee se ihmisen arvostus, jumalaton kiinnostus näihin ihmisiin, vaikka se on tosi väsyttävää ja joskus tuntuu, et nyt ei rahkeet riitä. (H2)

Voin hyvin palauttaa mieleen tän hämmennyksen mikä näillä vanhemmilla on, mikä näillä lapsilla on. Ja se tunne ei saa jäädä päälle. Se on todella kuluttavaa. Mikä tämä juttu on, mitä toiset puhuu ja mikä mun paikkani siinä puhutussa jutussa on. Mitä mun ympärillä on. ...se on jatkuva prosessi. (H1)

Kun kysyin niistä ominaisuuksista, mitä työntekijöiden mielestä monikulttuurista työtä tekevällä ammattilaisella tulee olla, he totesivat empatian kyvyn olevan yksi niistä. Yhtenä tärkeänä ominaisuutena he kokivat rohkeuden: rohkeuden tehdä työtä sydämellä ja omalla persoonalla ja rohkeuden ja halun kohdata avoimin silmin erilaisia ihmisiä. Ennakkoluuloja on kaikilla, mutta niiden ei pidä haitata eikä estää työtä. Usein se, että saa tietoa kulttuurista, sen perinteistä ja tavoista, auttaa ymmärtämään ihmisiä, heidän kokemuksiaan ja ratkaisujaan. Suvaitsevaisuutta tulee olla itsessä ja sitä pitää opettaa muillekin.

Kiinnostus ihmiseen ja mitä enemmän näihin tutustuu, sitä mukavampaa se on, työntekijöihin, on ollut opiskelijoita, saa tietoa siitä toisesta kulttuurista, saa positiivisia kokemuksia. Innostus ihmisestä. (H2)

Muista kulttuureista, uskonnoista ja kielistä henkilökunnan tieto ja kokemus on lisääntynyt vuosien varrella työn kautta. Jonkun verran he ottavat itse selvää esimerkiksi erilaisia yhteistyökumppaneita käyttämällä. Näitä ovat vuosien varrella olleet muun muassa alueen maahanmuuttajakoordinaattori, Väestöliiton Kotipuu-yksikkö ja SOS-keskus. Työntekijät ovat osallistuneet joihinkin koulutuksiin, mutta tällä hetkellä he kokevat koulutuksiin osallistumisen lähes mahdottomana, koska työntekijöitä on vain kaksi. He kokevat, että molempien läsnäolo koulutuksessa olisi tärkeää.

Toisaalta mä sanon tästä koulutuksesta, että ei se riitä, että yksi käy ja tuo tiedon, se ei tavoita samalla lailla kuin itse käy paikan päällä ja pääsee siihen oppimisen ilmapiiriin mukaan... Soisin että H2 pääsisi siihen koulutukseen, mä kävin sen afrikkalaiseen kulttuuriin koulutuksen. Ihan sen vuoksi, että vaikka mä mitä kolmiota ja kaaviota sieltä tuon, ni se et on itse päässy käymään ja tekemään niitä kirjallisia töitäkin mitä siinä oli, niin sen jälkeen sitä helpommin sisäistää sen mikä siinä oli se idea. (H1)

Mut kyl mä tukeudun ku sä oot istunu ja kuullu niitä mahdollisia ympärileikattuja tai niitä jotka kieltäytyy, niinku asiantuntijoita, tai niitä naisia joita ei oo ympärileikattu, jotka kertoo siitä kulttuurista ja niistä et mitä se on. Ni sulla on se tunnetila, et se menee niinku selkäyttimeen. Et jos meille tulee keskustelua ympärileikkauksesta, ni kyl mä tukeudun varmistamaan sen sinulta ja haluan purkaa sen sinun kanssa koska se on niinku niitä vaarallisia aiheita. (H2)

Lasten kasvatuskulttuureista maailmalla pitäisi heidän mielestään tietää sekä siitä, miten vanhempien rooli vaihtelee eri kulttuureissa ja perheissä. Tärkeää on tietää niistä konkreettisista asioista, mitkä liittyvät perheen arjessa selviytymiseen ja siinä tukemiseen. Vanhemmuuden tukemisen ilmiöiden parissa työskennellessä työntekijälle on hyötyä siitä, että hänellä on elämäkokemusta ja omakohtainen kokemus vanhemmuudesta. Työntekijän tulee olla tietoinen työhön sisältyvästä vallasta ja vaikuttavuudesta.

Monikulttuurisen työn haastavuus henkilökunnan mielestä on siinä, että saa mahdollistettua tilanteen kohdata asiakkaat. Kiireisenäkin päivänä saisi asiakkaan kohdattua niin, että hän kokee tullessa kuulluksi ja nähdyksi. Vuorovaikutuksen onnistuminen ja viestin perille saaminen on sekä haastavaa että raskasta.

Tärkeintä on se kohtaaminen, se on myös haasteellista siinä mielessä, että se kohtaaminen onnistuu. (H2)

Juuri se, et vieläkö mä näen siitä että kuka haluaa nimenomaan kohdata vähän ehkä syvemmin. Mä vaan teen niitä valintoja sitten. (H1)

Se että mä löydän aina uuden keinon tarkistaa se (viestin perille meno). Ja erilaisia tapoja niin musta tuntuu et mä rupeen junnaamaan, et kun viisi tapaa on käyty läpi eikä viesti mene läpi, alkaa olla tyhjä pää ja vieläkkään ei mee juttu perille niin mitä mä vielä tekisin. Tuntuu, että se kuluttaa aika tavalla ja sit pitää ottaa aikalisä ja tyhjä itsensä ja aloittaa alusta. Se aina uudestaan alusta aloittaminen se tuntuu kyllä aika raskaalta. Taskut on jo käännetty nurin ja aina vaan kun taskut kääntää ympäri niin sieltä pitäis löytyä sitä kamaa. Se on semmonen, joka tuo mulle haastetta. Mä en oo niin ehtymätön. (H1)

Työn monikulttuurisuus sekini vaatii henkilöitä, se on ollu semmonen, ja se et kohtaamisia on paljon päivän aikana, se on raskasta, ja selvittää eri tavoilla niitä asioita. Et se ois jollain tavalla tehty selväjakoisesti, et vois rauhassa keskittyä johonkin asiakkaaseen, vaikei kommunikointia tapahtuis muuta kuin koskettamisen, näyttämisen ja yhdessäolon, sen läheisyyden kautta, ettei näitä suoritteita vaadittais niin nopeesti, tuloksii joka suuntaan. (H2)

Monelle perheelle käynti avoimessa päiväkodissa saattaa olla ainoa kontakti suomalaisen kantaväestöön. Sen vuoksi asiakkaiden vastaanottaminen ja tapa millä se tehdään, viestii heille myös siitä, minkälaisia ihmisiä Suomessa asuu. Luottamuksellinen suhde alkaa syntyä ensimmäisestä kohtamisesta. Mikäli kohtaaminen jää vähäiseksi tai puuttuu kokonaan, ei luottamusta voi syntyä. (Järvi 2007, 14.)

Henkilökunta toi esille monikulttuurisen lisäkoulutuksen tarvetta ja kielitaidon riittämättömyyttä, mutta monikulttuuriset äidit kokivat sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan haastatteluissa, että työntekijät ovat hyvin ammattitaitoisia ja erityistä kulttuurista osaamista omaavia. Vanhemmat uskoivat työntekijöillä olleen eri kulttuureihin liittyvää koulutusta ja he kehuivat työntekijöiden kulttuurien tuntemusta ja kielitaitoa. Asiakkaat kokivat myös, että henkilökunta kunnioittaa heidän kulttuurejaan ja uskontojaan. Tosin asiakkaat kokivat kulttuureihin liittyvän jatkuvan lisäkoulutuksen tärkeänä.

Yksi työn haasteista on lapsilähtöisyyden toteuttaminen ja vanhemmalle sen merkityksen tuominen että lapsi on keskiössä kaikessa toiminnassa. Toisaalta se, kun havaitsee, että vanhempi oppii iloitsemaan lapsestaan, motivoi ja palkitsee työssä. Työn eräänä

tavoitteena on vanhempien voimaantuminen ja verkottuminen niin, että työntekijät voivat siirtyä taka-alalle. Asiakkaan voimaantumisen havaitseminen on työssä motivoivaa ja palkitsevaa.

...vanhempi oivaltaa vanhemmuudessaan, siinä sen nautinnollisuudessa, se on tosi palkitsevaa, ilo siitä lapsesta ja sen hetkisestä elämäntilanteesta, se on ihana nähdä. (H1)

Just toi tavallaan palkitsee et näkee sen lapsen ja aikuisen välisen suhteen kehittyvän ja se että on oivallettu että se yhdessä tekeminen ja sinä olet juuri tärkeä sille lapselle ei oo aina itsestäänselvyys kaiken väsymyksen takia. Se on must hienoa ja verkottuminen, et ne löytää, et meistä tulee tarpeettomia, must se on hieno homma, et muiden kanssa voi olla rohkeasti, ettei meidän tarvitse aina olla siinä läsnä. Must se on tosi hieno homma. (H2)

Ammattiauttajan tehtävä onkin motivoida ja lisätä ihmisten keskinäistä luonnollisen avun määrää niin, että ammattiauttaja tekee lopulta itsensä tarpeettomaksi (Ahonen 1994, 50).

Henkilökunta on toiminnan alussa, joitain vuosia sitten, järjestänyt osana toimintaa erilaisia vertaisryhmiä, myös monikulttuurisia. Kokemuksensa perusteella heidän mielestään paras toimintamalli on, että toiminta on kaikille avointa ja tasa-arvoista. He kokevat, että erilaiset avoimet tai suljetut vertaisryhmät helposti leimaavat toimintaa. On riski, että jotkut kantasuomalaiset jäävät tulematta, jos esimerkiksi monikulttuurisuuteen liittyviä vertaisryhmiä kokoontuu runsaasti tai jatkuvasti. Työntekijät eivät halua, että avoin päiväkotitoiminta leimautuu pelkästään monikulttuuristen perheiden kohtaamispaikaksi. Ulkopuolisen toimijan, vanhempaintoimikunnan tai muun vastaavan järjestämänä jonkinlaiset teemapäivät tai -kerhot voisivat toimiakin.

Mun mielestä tämä on hyvä malli, missä ollaan tasa-arvoisessa asemassa. Jos joku haluaa ulkopuolinen tai joku ni pidetään se, että tää on lasten ja vanhempien paikka eikä nuorisotalo. Ois ihan tervetullutta, että tätä käytäis joku ulkopuolinen vastuhenkilö ja tätä käytettäisiin lapsiperheiden hyväksi. Se ei oo yhtään hassumpi idea mun mielestä. (H2)

Tämä tapa toimia on oikea, näillä muodoilla. Se mitä mä ehdottomasti haluaisin et tila ois huomattavasti enemmän avoimen käytössä. Meillä ei olis suljettu ryhmiä täällä vaan me oltais tätä viikkoa auki avoimen kävijöille. Työntekijät läsnä ja meillä olis ainaki se kolmas henkilö täällä, joka mah-

dollistaa sitten jollain tasolla jalkautumista ja muuta, joka on mun mielestä tärkeä osa tätä kotoutumista. (H1)

Työntekijöiden mielestä kaksi työntekijää yksikössä on liian vähän. Kuten itsekin havainnoin jää osa asiakkaista kohtaamatta kiireisinä päivinä. Lisäkoulutuksiin osallistuminen palvelun kärsimättä on mahdotonta tai ainakin vaikeasti järjestettävissä. Myös vanhemmat ovat kiinnittäneet huomiota henkilökunnan vähyyteen. Sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan tulosten mukaan asiakkaiden kehittämisajatuksset liittyivät paljolti resurssien lisäämiseen. Vanhemmat toivoivat enemmän ja yksilöllisempää huomiota ja aikaa keskustelulle. Tähän vanhemmat pohtivat ratkaisuksi kolmatta työntekijää. Haastatellut vanhemmat kertoivat usein joutuvansa odottamaan ristiriitatilanteineen ja kysymyksineen. Ongelmatilanteissa kolmas työntekijä mahdollistaisi tuen antamisen aikaisemmassa vaiheessa. Lisäksi he toivoivat henkilökunnan läsnäoloa ja puuttumista vaikeisiin tilanteisiin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseni perusteella monikulttuurinen työ avoimessa päiväkodissa maahanmuuttajaperheiden kanssa koostuu pääasiassa kahdesta osa-alueesta. Ne ovat kahteen kulttuuriin kasvattaminen ja kielen tukeminen. Näiden käsitteiden alle sijoittuu iso osa siitä työn erityisyydestä, jota lähdin tutkimuskysymysten avulla selvittämään. Monikulttuurinen työ avoimessa päiväkodissa sisältää suomalaisesta tapa- ja varhaiskasvatuskulttuurista ja niiden perusteista, lapsen kehityksestä, lasten asemasta ja oikeuksista, laeista ja normeista, vanhemman velvollisuuksista sekä tytön ja pojan tasa-arvoisuudesta opettamista. Työntekijän on hyvä tietää, että sukupuolten asema vaihtelee eri kulttuureissa, mutta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lähtökohtana on tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvoisuus (VASU 2005, 39).

Henkilökunta tuo esille lapsen asemaa ja lapsen oikeuksia Suomessa. Lapsen oikeuksien sopimus, johon lähes kaikki maailman maat Suomi mukaan lukien ovat sitoutuneet, hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 1991 eli sen tulee käyttää sopimusta perustana kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissä ja päätöksissä. Sopimus on verrattavissa velvoittavuudessa lakiin ja se velvoittaa valtiota myös kansainvälisessä yhteistyössä lapsen edun ensisijaisuudesta päätettäessä. (Pelastakaa Lapset ry i.a.) Sopimuksen 19. artikla velvoittaa sopimusvaltioita ryhtymään ”kaikkiin asianmukaisiin, lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä ja huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä.” (Unicef i.a.)

Rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan katsomatta lapsella on etusija erityiseen suojeluun, oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. (Unicef i.a., Taskinen 2007, 10). Lapsen oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen tulee kunnioittaa. Ruumiillisen kurituksen ja henkisen alistamisen kieltämisestä perustellaan muun muassa sillä, että ne heikentävät lapsen kykyä oppia omista virheistään ja etsiä toisenlaisia ratkaisukeinoja ongelmiinsa. Viranomaisen, joka

avoimen päiväkodin työntekijäkin on, tulee tehdä lastensuojeluilmoitus silloin, kun hän epäilee, että lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. (Taskinen 2007, 20, 30.)

Henkilökunnalla on monikulttuurisia perheitä ajatellen kaksitahoinen tehtävä kielen tukemisen suhteen. Ensimmäinen tehtävä on ohjata ja tukea niitä vanhempia innostumaan ja motivoitumaan suomen kielen opiskelusta, jotka eivät sitä vielä hallitse, jotka asuvat todennäköisesti Suomessa pitkään ja joilla on lapsia, jotka tulevat oppimaan suomen kielen. Toinen tehtävä on ohjata ja tukea niitä vanhempia käyttämään lasten kanssa omaa äidinkieltään, tunnekieltään, jotka eivät syystä tai toisesta halua tai ymmärrä sitä tehdä.

Tutkimuksen mukaan kielen oppimisen merkitys ja motivaatio vaihtelee esimerkiksi sen mukaan miten perhe on tullut maahan ja mitkä lähtökohdat kielen oppimiselle perheellä on. Niissä perheissä, joissa mies on informaatioteknologiasektorilla (IT) palveluksessa, saatetaan kotonakin puhua äidinkielen lisäksi englantia. Perhettä motivoi englannin kielen käyttö, koska matkan jatkaminen työn perässä johonkin toiseen maahan on todennäköistä. Näiden perheiden lapset toisaalta puhuivat usein keskenään suomea, jos olivat täällä aloittaneet koulun. (Gola & Martikainen 2007, 52.) Henkilökunnan on tärkeää tietää mikä merkitys kielellä ja kielen oppimisella on perheen lapsille. Avoimessa päiväkodissa suomen kieli tulee lapselle tutuksi kun hän kuulee sitä käytettävän arjen luonnollisissa tilanteissa ja henkilökunnan puhuessa lapselle suomea. Suomen kielen omaksumisessa tuetaan avoimessa päiväkodissa, mutta ei vielä niin systemaattisesti kuin lapsen siirtyessä päivähoitoon.

Valtakielen oppimiseen vaikuttavat maahantulosityyn, koulutuksen ja kielen oppimisen lähtökohtien lisäksi muutkin tekijät. Nuorilla ja naimattomilla on yleensä enemmän kontakteja kodin ulkopuolelle, jolloin valtakielen oppiminen mahdollistuu helpommin kuin perheellisille, jotka hoitavat kotona pieniä lapsia ja joilla toisaalta on toisistaan seuraa. Etninen tausta ja kielisukulaisuus vaikuttavat, eli esimerkiksi virolaisille oletetaan olevan suomen kielen oppimisen helpompaa kuin esimerkiksi venäläisillä. Ihmisen ikä maahan muutettaessa vaikuttaa, eli mitä pidempään ihminen ehtii asua ja käydä kou-

lua valtakielen maassa sitä helpompaa on sen kielen oppiminen. Lähtö- ja tulomaan ammatilla on todettu olevan merkitystä valtakielen oppimiseen. Perheellä ja sosiaalisella verkostolla - tai sen puuttumisella - on luonnollisesti suuri merkitys. (Liebkind, Jaakkola, Jasinskaja-Lahti, Kyntäjä, Mannila & Reuter 2004, 84–85.)

Vaikutusta on havaittu olevan ympäristötekijöilläkin. Asumisen keskittyminen eli erilaisten etnisten yhteisöjen suuret koot vähentävät motivaatiota oppia valtakieltä. Toisaalta kantaväestön negatiivinen asenne maahanmuuttajia kohtaan vähentää mahdollisuuksia keskinäisiin kontakteihin ja valtakielen oppimiseen arkielämässä. Virallinen maahanmuuttopolitiikka ja varsinkin se, miten valtakielen koulutusta on tarjolla, vaikuttaa kielen oppimiseen. Lisäksi vielä se, minkälainen asema kielellä on ollut lähtömaassa, vaikuttaa. Tästä esimerkkinä mainittakoon inkerinsuomalaiset, joilta Stalinin aikana kiellettiin suomen kielen opettaminen jopa karkotuksen tai teloituksen uhalla. Vuoden 1937 jälkeen suomen kieltä sai käyttää ainoastaan epävirallisessa vuorovaikutuksessa, eli käytännössä kotona. Suomen kieli ei enää päässyt kehittymään ja siihen sekoittui runsaasti lainauksia venäjän ja viron kielestä. (Liebkind ym. 2004, 84–85.)

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen on avoimen päiväkodin tärkeää perustyötä mutta työtavoista en löytänyt aineistosta juuri mitään erityistä liittyen monikulttuuristen perheiden kanssa työskentelyyn. Työtavat olivat hyvin samankaltaisia kaikkien perheiden kanssa. Työntekijän näkökulmasta erityisyys on lähinnä siinä, että joissain kulttuureissa pientä vauvaa ei pidetä vielä kehittyvänä ja oppivana ihmisenä eikä hänen kanssaan koeta tarpeelliseksi olla vuorovaikutuksessa. Tällöin kiintymyssuhteen merkityksen tuominen ja tukeminen nousee tärkeään rooliin. Otin vuorovaikutuksen tukemisen kuitenkin työhöni, koska henkilökunta koki sen tärkeäksi osaksi perheiden kanssa tehtävää työtä ja oli pyytänyt sen havainnointia osana tutkimustani. Toiminnallisia tuokioita (lauluhetket, askartelu, leivonta) ei muokattu millään lailla, vaan niissäkin kaikkien perheiden kanssa toimittiin samalla tavalla. Erityisyys vuorovaikutuksen tukemisen ja toiminnallisten tuokioiden ohjaamisen tilanteissa oli lähinnä siinä, mitä kommunikaation keinoja työntekijä sovelsi asiakkaan kanssa viestin perille menon varmistamiseksi.

Verrattuani omia tuloksia sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan tuloksiin liittyen työntekijöiden ammatillisuuteen havaitsin, että haastatellut vanhemmat kokevat työntekijöiden olevan hyvin ammattitaitoisia ja koulutettuja monikulttuurista ammatillisuutta ajatellen. Työntekijät puolestaan kokevat lisäkoulutuksen erittäin tarpeelliseksi. Pohdin henkilökunnan oman kokemisen ja vanhempien kokemisen eroavuutta koulutukseen liittyen. Mielestäni kyse saattaa olla siitä, että henkilökunnan varhaiskasvatuksen ammattitaito, avoimuus ja rohkeus kohdata erilaisia ihmisiä, empatiakyky, vuosien saatossa kertynyt monikulttuurinen osaaminen ja elämäkokemus luovat asiakkaille kuvan, että heillä on enemmänkin monikulttuurista koulutusta kuin mitä oikeasti on. Mielestäni tuloksista voisikin vetää johtopäätöksen, että asiakkaan kannalta merkityksellisintä on aito kohtaaminen ja läsnäolo, halu rehelliseen ja avoimeen vuorovaikutukseen. Läsnäolon merkitys tuli esille molemmissa tutkimustuloksissa.

Lisäksi on hyvä olla tässä opinnäytetyössä mainittuja perusvalmiuksia eri kulttuurien kohtaamiseen sekä rohkeutta ja aitoa kiinnostusta ihmisiä kohtaan. Tärkeää vielä työntekijän näkökulmasta on omien arvojen ja ennakkoluulojen tiedostaminen ja kohtaaminen sekä oman kulttuuritaustan tunteminen. Ne antavat valmiudet kohdata ja tutustua muihin kulttuureihin ja rakentavat suvaitsevaisuutta. Kotikasvatus ja lapsuuden kodissa vallinnut erilaisuutta arvostava ilmapiiri mainittiin merkittävänä tekijöinä erilaisuuden kunnioittamisen rakennusaineiksi. Yksilön eettis-moraalisen perustan luo yhteiskunnan ja sen ilmapiirin lisäksi erityisesti koti- ja koulukasvatus. Yhteiskunnan säädökset vaikuttavat ihmisen moraliin, mutta eettisyyden kehittyminen perustuu hänen kasvatukseensa. Monikulttuurisen työn ja sen kehittämisen näkökulmasta vaikuttaa erityisesti se, miten ihmisen ja elämän kunnioittamiseen suhtaudutaan sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla. Yhteiskunnassa tulee vallita kulttuurienvälisen kompetenssin syntymisen mahdollistava hyväksymisen ja kunnioittamisen morali, jotta se voi kehittyä refleksiiviseksi, eli kykeneväksi käymään julkista, rakentavaa keskustelua ja arvioimaan tilaansa ja tarvittaessa tekemään muutoksia korjaavaan suuntaan. (Kaikkonen 2004, 144.)

Kasvatuskumppanuus avoimessa päiväkodissa on henkilökunnan aloitteesta ja vetämänä tapahtuvaa kumppanuuden perustan luomista luottamuksen synnyttämisen avulla. Heidän tehtävänsä on saada luottamus heräämään niin, että perhe tulee uudestaan. Luottamuksen heräämisen jälkeen päästään keskustelemaan tärkeistä lapsen kasvuun ja kehi-

tykseen liittyvistä asioista. Perheillä saattaa lähtömaasta olla kokemuksia epätasa-arvoisesta kohtelusta viranomaisten taholta. Joissain tilanteissa viranomaiset ovat olleet se tekijä, jonka takia perhe on joutunut lähtemään kotimaastaan. (Moallin 2005, 105.)

Perhekäsitys yhteisöllisissä kulttuureissa on laajempi kuin meidän käsityksemme esimerkiksi ydinperheestä. Meillä ydinlapsiperheeseen kuuluu yleensä yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet vanhemmat lapsineen tai jompikumpi vanhemmista lapsineen. (Tilastokeskus i.a.) Kollektiivisen kulttuurin perheeseen voi lisäksi kuulua muun muassa isovanhempia, serkkuja, tätejä ja setiä, kun meillä käytetyssä perhemääritelmästä nämä on rajattu pois. Yhteisöllisessä kulttuurissa laaja perhe on muodostanut sen yhteisön, jonka puoleen on totuttu kääntymään erinäisissä kysymyksissä ja jonka apuun ja suojelukseseen on voinut aina luottaa. Yksin vieraassa maassa oleminen, tutun, turvallisen perheen ja suvun puuttuminen on alussa maahanmuuton kokemukseen liittyen vaikeimpia asioita. (Pentikäinen 2005, 102–104.) Avoin päiväkotiryhmä pyrkii osaltaan korvaamaan tätä yhteisön puutetta ja toimimaan perheille sellaisena yhteisönä, jonka puoleen voi kääntyä vaikeissakin asioissa.

Jokapäiväinen työ avoimessa päiväkodissa sisältää runsaasti erilaisten ihmisten kohtaamista. Kiireisenä päivänä ehtii kohtaamaan ehkä vain osan vanhemmista ja heidän lapsistaan, parhaimpina päivinä kohtaamiselle on antaa aikaa juuri niin kauan kuin asiakas tuntuu sitä toivovan, kuten havainnoimassani tilanteessa 14. Kohtaamisessa tapahtuu aina vuorovaikutusta asiakkaan ja työntekijän välillä. Niinä päivinä, kun asiakkaita oli paljon ja kohtaamiset jäivät hyvin lyhyiksi tai niitä ei ollut ollenkaan, havaitsin turhautumista työntekijöiden puolelta. Työn luonne on pääasiassa vuorovaikutteista kohtaamista ja työn tavoitteet toteutuvat näiden kohtaamisten kautta. Työntekijä ei toisinsanoen pääse tekemään työtään, jollei hän kohtaa asiakasta. Henkilökunta murehti jälkikäteen näitä kohtaamattomia asiakkaita ja he pohtivat tulevatko asiakkaat uudelleen, kun heitä ei ollut ketään vastaanottamassa.

Avoin päiväkotitoiminta tarjoaa mahdollisuuden kohdata sekä suomalaisia että muita ulkomailta tulleita kotoutujia, nähdä suomalaisten tapaa kasvattaa lasta, kuulla yhteiskunnastamme, palveluistamme ja niistä mahdollisuuksista, joita lapsilla ja vanhemmilla täällä on. Työntekijät pyrkivät omalla toiminnallaan saamaan kotoutujia 'samalle lähtö-

viivalle kantasuomalaisten kanssa'. Heidän tavoitteinaan perheiden tukemisessa on, että perheet pärjäisivät täällä arkielämässä, lapset päiväkodissa ja koulussa. Vanhemmuutta päästäisiin tukemaan niin, että lasten ja vanhempien välisiä ristiriitoja päästäisiin ehkäisemään. Esimerkiksi vanhemman suomen kielen oppimisen aloittamista päästään motivoimaan niin, että lapsen ei tulevaisuudessa tarvitse toimia tulkkina vanhemmalleen. Vuorovaikutus voi olla vaikuttamista, jakamista ja tiedon hankkimista. Silloin kun vuorovaikutus sisältää tiedottamista, neuvomista ja opettamista, on työntekijän työote ohjaavaa ja aktiivista. Tällainen ohjaava työote auttaa sekä lapsia että aikuisia toimimaan arjessa ja oppimaan uusia asioita. (Ekström; Leppämäki & Vilén 2002, 21–22.)

Henkilökunnan käyttämä nimitys avoimesta päiväkodista ”pikkulapsiperheiden yhteispalvelutoimistona” on mielestäni varsin osuva. Avoimen päiväkodin rooli yhteiskuntaan ja kotiseudulle kotiutumisen tukijana on mielestäni merkittävä. Tulkkamalla muiden viranomaisten tiedotteita ja päätöksiä, joiden sisältö on syystä tai toisesta jäänyt ymmärtämättä tai epäselväksi, työntekijät toimivat myös mielestäni eräänlaisina ”palvelujärjestelmän paikkaajina”. He antavat kotoutumisen kannalta monipuolista ja merkittävää tukea silloin kun asiakkaan kielitaito tai ymmärrys yhteiskunnan tavoista on vielä heikko. Jos maahanmuuttaja saa inhimillisen vastaanoton ja riittävästi tukea etenkin alkuvuosina, omaksuu hän helpommin aktiivisen roolin oman elämänsä hallitsijana uudessa yhteiskunnassa. Voimaantuessaan aktiiviseksi toimijaksi hän tuntee pystyvänsä vaikuttamaan elinolosuhteisiinsa ja arjen realiteetteihin. (Alitolppa-Niitamo 2005, 37.)

Maahanmuuttajan sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan ja uuteen kieleen on monella tavalla merkittävää. Sosiaalisen elämän ja suhteiden luomiseen tarvitaan vuorovaikutusta kantaväestön kanssa. Tyydyttävää tulevaisuutta on pystyttävä rakentamaan uudessa maassa sekä itselleen että jälkeläisilleen, koska lopulta vain pieni osa maahanmuuttajista palaa takaisin lähtökulttuuriinsa. (Kaikkonen 2004, 129–130.) Maahanmuuttopoliittisen ohjelman mukaan kaikki maahanmuuttajat, riippumatta oleskeluluvan myöntämisen perusteista, tarvitsevat tietoa ja opastusta yhteiskunnassa toimiakseen. Erityisesti työn perässä tulevat sekä elinkeinonharjoittajat ja heidän perheenjäsenensä jäävät kotoutumista edistävien toimien ulkopuolelle. Ohjelmassa nostetaan esille henkilökunnankin havaitsema ongelma, miten näiden ryhmien opastus yhteiskuntaan tapahtuu nykyisin lähinnä ulkomaalaisen omatoimisen tiedonhankinnan muodossa. Töihin tulevan opas-

taminen on työnantajalle kuuluvan työhön perehdyttämisen varassa. Luonnollisesti opastuksen tarpeeseen ja laajuuteen vaikuttavat oleskelun kesto ja luonne, henkilön ikä sekä koulutus ja lähtömaa. (Työministeriö 2006, 17.)

Vaikka tällä hetkellä vaikuttava taantuma tuo maahan työttömyyttä, se ei poista työvoiman tarvetta tulevaisuudessa. Ennen taantuman alkamista työmarkkinoilta oli ikääntymisen takia jo alkanut poistua enemmän työvoimaa kuin sinne tuli. Väestömme ikääntyy niin, että vuonna 2030 Suomessa arvioidaan olevan 65 vuotta täyttäneitä yli 600 000 enemmän kuin nyt, työikäisten määrän samanaikaisesti vähentyessä yli 300 000 hengellä. Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman mukaan työperäisen maahanmuuton tarve kohdistuu laaja-alaisesti julkisen ja yksityisen sektorin käyttöön tarvittaviin eri alojen osaajiin. Teknologiaosaamisen asiantuntijoita sekä ulkomaalaisia tutkijoita tarvitaan sekä korkeakouluihin että yritysmaailmaan vahvistamaan osaamis pohjaamme ja toimintaamme kansainvälisillä markkinoilla. Työperäisen maahanmuuton rekrytointi kohdistuu myös ulkomaalaisiin opiskelijoihin, joiden toivotaan valmistuttuaan työllistyvän maahan. Maahanmuuttajia tarvitaan lisäksi yritystoiminnan käynnistäjiksi, työllistäjiksi ja globaalien verkostojen ylläpitäjiksi. Monikulttuurisuuden lisääntyminen Suomessa haastaa valtiota, kuntia ja muita toimijoita palvelujen tarjoamisen näkökulmasta. Eri kulttuureista tulevien asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää esimerkiksi erilaisuuden huomioon ottavaa palveluosaamista. (Työministeriö 2006, johdanto, ohjelman lähtökohdat, 11–12.)

Avoin päiväkotitoiminta vastaa lapsiperheitä ajatellen mielestäni tarpeeseen vastaanottavasta peruspalvelusta. Ne äidit ja lapset, joiden puoliso on tullut Suomeen työn tai opiskelun perässä eivät käsittääkseni saa vastaavanlaista ohjausta, neuvontaa ja mahdollisuutta vertaistukeen tässä laajuudessa miltään muulta palveluntarjoajalta Vantaalla. Jotta avoin päiväkotitoiminta voisi toimia systemaattisemmin alueelle kotiutumisen tukijana, eli ”pikkulapsiperheiden yhteis palvelupisteenä” tulee mielestäni tiedottamista niiden olemassa olosta lisätä ottaen huomioon ne foorumit tai mahdolliset viranomaistahot, joita ulkomailta tulevat tai maahanmuuttajat käyttävät. Esimerkiksi Infopankin sivuilla voisi olla tietoa avoimen päivähoiton palveluista, toimintamuodoista ja toimipaikoista. Pikkulapsiperheiden ohjaamisessa neuvola on merkittävä taho. Lapsen kotoutumisen ja kehittymisen näkökulmasta osallistuminen avoimeen päiväkotitoimintaan, jossa pääsee

kosketuksiin kantasuomalaisten kanssa, on merkittävä. Parhaassa tapauksessa ne lapsen persoonallisuuden ominaisuudet vahvistuvat, joiden avulla hän kykenee vanhempana hankkimaan elannon, solmimaan sosiaalisia suhteita ja ylipäänsä suoriutumaan niistä tehtävistä, joista meidän yhteiskunnassamme tulee suoriutua. (Salo & Tuunainen 1996, 84).

Toisaalta avoimen päivähoiton toimipisteitä tulee olla riittävästi vastaanottamaan perheitä, ja niissä tulee olla riittävästi henkilökuntaa varmistamaan perheiden kohtaaminen ja palvelun toteutuminen. Yksikkö, jossa suoritin harjoittelun, ei havaintojeni ja tulosten perusteella pysty vastaanottamaan nykyisen asiakasmäärän lisäksi kovinkaan paljon lisää perheitä palvelun kärsimättä. Se, että henkilökuntaa on vain kaksi, vaikeuttaa jo tällä hetkellä asiakkaiden kohtaamista ja esimerkiksi koulutuksiin osallistumista. Jalkautuminen, eli asiakkaan mukaan kauppaan tai apteekkiin lähteminen on mahdotonta. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen asiakkaan kohtaaminen ja hänelle viestin perille saaminen vaatii erilaisten kommunikoinnin keinojen soveltamista, ja se saattaa viedä runsaastikin aikaa. Avoimen toiminnan tavoitteena voi olla vanhempien verkottuminen toistensa kanssa niin, että työntekijä voi siirtyä taka-alalle, mutta niiden perheiden kanssa, jotka ovat Suomessa ja Vantaalla uusia, periaatetta ei voi soveltaa. Nämä perheet tarvitsevat kotiutumisen tueksi ammattilaisen läsnäolon. Henkilökuntaa tarvitaan myös ohjaamaan ja saattamaan kantasuomalaisia ja maahanmuuttajia yhteen.

Tutkimusprosessin aikana heräsi lukuisia jatkotutkimus ja -kehittämisasihteita. Työntekijät toivoisivat esimerkiksi oppilastyönä tehtävän erilaista kuvamateriaalia niitä perheitä varten, jotka eivät vielä osaa suomea. Avoimen päiväkodin säännöt olisi helpommin kerrottavissa, kun puhetta ja eleitä havainnollistamaan olisi selkeitä kuvia. Kuvien he pohtivat mieluiten olevan oikeita valokuvia. Avoimeen toimintaan osallistuminen vertaistuen näkökulmasta on tästä työstä rajattu kokonaan pois. Vertaistuen merkitystä voisi tutkia sekä vanhemman että lapsen näkökulmasta kuten myös monikulttuuristen perheiden että kantasuomalaisten näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista tietää onko toiminnalla merkitystä siihen osallistuvien asenteisiin ja ennakkoluuloihin. Lisääntykö suvaitsevaisuus osallistumalla yhteiseen toimintaan avoimessa päiväkodissa ja syntykö sen avulla yhteisöllisyyttä?

Tietynlaiselle kokonaisvaltaiselle, jopa kauppoihin ja kotiin asti vietävälle intensiiviselle tuelle on kotoutumisen alussa selvästi tarvetta. Miten ja ketkä voisivat vastata näihin tarpeisiin? Voiko kansalaisyhteiskunta mahdollisesti vastata niihin kotoutumisen tuen tarpeisiin, joihin kunnalla ei riitä resursseja? Miten uusia kuntalaisia tiedotettaisiin tällaisen palvelun olemassaolosta? Vai voiko nykyistä olemassa olevaa palvelujärjestelmää kehittää niin, että tuen mahdollisuus kattaisi kaikki eri tavoin ja perustein kuntaan muuttavat asukkaat? Mikä sektori voisi ottaa vastuulleen esimerkiksi alueen erilaisista kaupoista ja tuotteista kertomisen ja niihin mukaan lähtemisen? Kuka kertoisi lämpimästä maasta tulevalle kuinka Suomessa tulee pukeutua talvella? Kuka lähtisi näyttämään pysäkkien paikat ja opastamaan liikennekäyttäytymisessä? Voisiko alkuvaiheen tuen saada yhdestä ja samasta paikasta, juoksuttamatta mahdollisesti kielitaidotonta asiakasta luukulta ja henkilöltä toiselle? Käyttäisivätkö uudet kuntalaiset hyväkseen tällaista palvelua mikäli sitä olisi saatavilla?

Oma ammatillinen osaaminen maahanmuuttajuuteen ja monikulttuurisuuteen liittyen lisääntyi valtavasti tämän tutkimuksen myötä. Monen menetelmän yhdistäminen, eli monikulttuurista työtä tekevien työntekijöiden haastattelemine sekä heidän kanssaan käydyt lukuisat keskustelut, lähdekirjallisuuden lukeminen sekä henkilökohtainen osallistuminen työhön, siihen sisältyneet henkilökohtaiset kohtaamiset ja keskustelut monikulttuuristen vanhempien kanssa sekä työn havainnointi, auttoivat saamaan hyvin monipuolisen kuvan avoimen päiväkotitoiminnan monikulttuurisesta työstä ja sen merkityksestä. Tutkimusta aloittaessani minulla ei ollut juuri käsitystä siitä, mitä kaikkea työhön liittyy. Yksi tärkeimmistä tuloksista omaa ammatillisuutta ajatellen on ollut sen oppiminen ja sisäistäminen miten valtavan heterogeenisestä ryhmästä on kyse, kun puhutaan maahanmuuttajista.

Törmäsin harjoittelun aikana yllättäen seikkaan, että jopa jotkut sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset, joilla on asiakkaana erilaisia monikulttuurisia perheitä, niputtavat puheessa heitä samojen käsitteiden alle ja tekevät yleistyksiä. Yleisin virhe oli rinnastaa synonyymeinä ”maahanmuuttaja” ja ”pakolainen”. Kuten jo aiemmin olen todennut, ovat monet tällä hetkellä yleisesti käytössä olevat maahanmuuttajuuteen ja monikulttuurisuuteen liittyvät käsitteet epäselviä ja jopa harhaanjohtavia. Ammatikseen monikulttuurista työtä tekevien tulisi kuitenkin tunnistaa ja osata erilaiset käsitteet ja niihin liit-

tyvä perustieto. Yhtä tärkeää on tiedostaa, että perheet ja niiden jäsenet ovat ennen kaikkea yksilöitä, kuten suomalaisetkin perheet ja että perheiden perusarvot sekä ilon ja surun aiheet ovat hyvin samankaltaisia, olivat he kotoisin mistä päin maailmaa tai mikä kulttuuritaustan omaavia hyvänsä. Kulttuuriin liittyviä, samankaltaisia piirteitä ja tapoja saattaa monilla maahanmuuttajaperheillä olla – niinhän meillä suomalaisillakin on – ja niistä on hyvä olla tietoinen, mutta ammattilaisen tulee nähdä näiden piirteiden taakse ja kohdata jokainen ihminen omanlaisenaan persoonana, yksilöllisine vahvuuksineen ja tarpeineen.

9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuskohteen, varsinkin asiakkaiden, anonyymiyden säilyminen on keskeinen tavoite tuloksia julkaistaessa. Roolini ja tehtäväni selittäminen ja esille tuominen harjoittelun aikana on ollut haastavaa tai osittain jopa mahdotonta yhteisen kielen puuttumisen vuoksi. Pohdin tätä seikkaa jo ennen aineiston keräämisen aloittamista. Havainnointini kohteena olivat työntekijät ja heidän tapansa työskennellä, joten keskusteltuani asiasta avoimen päiväkodin työntekijöiden kanssa päädyin ratkaisuun, että jokaiselle perheelle ei systemaattisesti yritetä selittää rooliani, vaan kerrotaan yleisellä tasolla, että olen opiskelija ja työharjoittelussa kyseisessä yksikössä. Samaan ratkaisuun päädyttiin seminaarissa, jossa esitin tutkimussuunnitelmani. Tein asiasta kertovan tiedotteen ilmoitustaululle ja lisäsin siihen vielä, että teen opinnäytetyötä, johon liittyy työntekijöiden työskentelytapojen seuraaminen erityisesti monikulttuuristen perheiden kanssa. Kirjoitin saman tekstin lyhennettynä vielä englanniksi.

Halusin tuoda joitain havainnoimiani tilanteita työhön, koska ne lisäävät mielestäni työn luotettavuutta ja tekevät luottavuutta mielenkiintoisemmaksi. Asiakkaan anonymiteetin suojelemisen vuoksi olen pyrkinyt erityisen tarkasti häivyttämään sellaisen tiedon, josta voisi päätellä asiakkaan henkilöllisyyden. Tämä oli osaksi vaikuttamassa myös siihen että avoimesta päiväkodista ei käytetä sen varsinaista nimeä. Minulla on ollut asianmukainen tutkimuslupa havainnointiin, mutta silti jälkikäteen pohdin, ovatko asiakkaat oikeastaan ymmärtäneet, mikä roolini avoimessa päiväkodissa oli.

Toisaalta sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan vanhempien haastatteluista saamat tulokset puoltavat monikulttuurisen tutkimuksen tärkeyttä. Hänen tuloksensa mukaan kaikki haastatellut pitivät haastattelua ja sen kautta syntyvää tietoa ja kehittämistä hienona asiana. Henkilökunta kertoi havainneensa positiivisen muutoksen, ikään kuin voimaantumisen, joissain vanhemmissa haastattelun jälkeen. Pohdimme yhdessä, että heille on todennäköisesti ollut merkittävä kokemus päästä puhumaan omasta kotoutumisen kokemuksesta ja avoimen päivähoidon merkityksestä sille. Se, että mielipiteitä on kuultu, toiveita ja kehittämis ehdotuksensa kirjattu, oli heille varmasti tärkeää.

Aineiston luotettavuutta lisää kahden metodin käyttäminen. Pelkkä haastattelu tai havainnointi ei olisi mielestäni tuonut riittävästi aineistoa luotettavien johtopäätösten tekemiseen. Varsinkin osallistuva havainnointi syvensi käsitystäni monikulttuurisen työn luonteesta avoimessa päiväkodissa. Yhteistyö sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan kanssa lisäsi aineiston luotettavuutta entisestään. Osallistuminen toistemme haastatteluihin ja niistä saadun aineiston jakaminen keskenämme toi meille molemmille lisämateriaalia analyysia varten. Hänen tulostensa vertaaminen omiini vahvisti monen tuloksen paikkansa pitävyyttä tai toi niihin mielenkiintoisia näkökulmia. Yleensäkin keskustelut ja eettinen pohdinta henkilökunnan, sosionomi (ylempi AMK)-opiskelijan ja ohjaavan opettajan kanssa vähensivät tutkijan subjektiivista näkökulmaa tutkittaviin asioihin ja sitä kautta lisäävät tutkimuksen luotettavuutta.

LÄHTEET

- Ahonen, Heidi 1994. Vuorovaikutus auttamisen välineenä. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Alila, Kirsi & Portell, Tuija 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14. Viitattu 20.2.2009.<http://pre20090115.stm.fi/ka1209127241576/passthru.pdf>.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel, Ismo Söderling (toim.). Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliiton tutkimuslaitos ja Kotipuu, 37–50.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo 2005. Johdanto: Moninaiset maahanmuuttajataustaiset perheet. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel, Ismo Söderling (toim.). Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliiton tutkimuslaitos ja Kotipuu, 7–11.
- Arvilommi, Nicola & Voima, Kyösti 2008. Monikulttuurisuus -opintojakson aineisto. Viitattu 12.9.2009. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://bboard.diak.fi/webct/urw/lc9140001.tp0/cobaltMainFrame.dowebct>
- Asetus lasten päivähoidosta annetun asetuksen muuttamisesta 1994, 22.12.1994. Viitattu 10.09.2009. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19941336>.
- Eklund, Kenneth; Laakso, Marja-Leena & Lyytikäinen, Heikki 1995. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Heikki Lyytikäinen; Paula Lyytikäinen & Mikko Korhonen (toim.) 2008. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 40–63.
- Ekström, Leena; Leppämäki, Päivi & Vilén, Marika 2008. Vuorovaikutuksellinen tutkiminen. Helsinki: WSOY.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.

- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Frisk, Outi & Tulkki, Heikki 2005. Kulttuuriavain. Helsinki: Otava.
- Gola, Lalita & Martikainen Tuomas 2007. Women from the Indian subcontinent in Finland: Patterns of Integration, Family Life, Employment and Transnationalism among Marriage Migrants. Helsinki: Väestöliitto.
- Hautamäki, Airi 2001. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Mirjam Kalland & Jari Sinkkonen (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 13–59.
- Huhtiniemi-Anttonen, Merja; Salah, Sukulle & Tsempoi, Tatjana 2005. Kallahden alueen päivähoitohanke 1.6.2001-31.12.2004. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston selvityksiä 2005:9. Viitattu 27.2.2009.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/22db52804a176e1e9483fc3d8d1d4668/9_maahanmuutt.pdf?MOD=AJPERES.
- Hofstede, Geert i.a. A summary of my ideas about national culture differences. Viitattu 12.09.2009. <http://stuwww.uvt.nl/~csmeets/PAGE3.HTM>. Tuloste tekijän hallussa.
- Ikäläinen, Sinikka; Martiskainen, Taina & Törrönen, Maritta 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen – asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Järvi, Iina 2007. Pääkaupunkiseuden toimintamalli. Teoksessa Arja Bisi; Heli Jauhola; Iina Järvi & Pipsa Rusama (toim.) Monikulttuurinen varhaiskasvatus – toimintamalli ja työmenetelmiä. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA, 6–31.
- Kaikkonen, Pauli 2004. Vierauden keskellä. Vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisen kasvatuksen aineksia. Jyväskylä: Opettajankoulutuslaitos.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.
- Laki lasten päivähoitosta (36/1973), 19.1.1973. Viitattu 2.9.2009. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Liebkind, Karmela; Jaakkola, Magdalena; Jasinskaja-Lahti, Inga; Kyntäjä, Eve; Mannila, Simo & Reuter, Anni 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Maahanmuuttovirasto i.a. Sanasto. Viitattu 1.7.2009.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=2761#8>.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys lapsuus- ja nuoruusiässä. Viitattu 13.09.2009. http://vanhemmat.mll.fi/lapsi_kasvaa_ja_kehittyy/varhainen_vuorovaikutus_ja_aivojen_kehittyminen.php.

Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 2007. Viitattu 10.9.2009.

<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelm-painoversio-040507.pdf>.

Martikainen, Kaisa 2008. Vuorotellen. Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin. Helsinki: Tikoteekki.

Metsämuuronen, Jari 2006 (toim.). Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki : International Methelp.

Moallin, Mohamed 2005. Islam ja perhe. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel, Ismo Söderling (toim.). Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliiton tutkimuslaitos ja Kotipuu, 96–105.

Myllärniemi, Annina 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris – instituutti. Viitattu 22.4.2008. http://www.socca.fi/aineistot/lastensuojelun_perhetyo.pdf. Tuloste tekijän hallussa.

Nummenmaa, Kirsti 2006. Teoksessa Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Kirsti Karila, Anna Raija Nummenmaa, & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Pelastakaa Lapset ry i.a. Lapsella on oikeuksia. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. Esite.

Pentikäinen, Marja 2005. Loputon matka. Vietnamlaisien ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Työpoliittinen tutkimus 274. Helsinki: Työministeriö

Pitkänen, Pirkko 2006. Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä. Helsinki: Edita.

- Pyörälä, Eeva 2002. Johdatus laadullisen tutkimuksen metodologiaan. Viitattu 10.9.2009. Helsinki: Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. <http://www.valt.helsinki.fi/yleope/kvali/kvali1.pdf>.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Saarnio, Tuula 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa Anne Hujala, Annamaija Puonti & Tuula Saarnio (toim.). Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 240–255.
- Salo, Outi 1997. Crescendo - hitaasti kasvaen. Espoo: Salutonova Oy.
- Salo, Outi & Tuunainen, Kirsti 1996. Da capo – alusta uudelleen. Kliininen psykologia. Espoo: Salutonova Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2007a. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:62. Viitattu 20.2.2009. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/13540/index.htm>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2007b. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Viitattu 20.2.2009. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/14405/index.htm>.
- Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.
- Tilastokeskus i.a. Perhe. Viitattu 23.9.2009. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>.
- Turun kaupunki i.a. Kulttuurit keskuudessamme. Viitattu 12.09.2009. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=13072&culture=fi-FI&contentlan=1>.
- Työministeriö 2006. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006. Työhallinnon julkaisu 371. Viitattu 12.09.2009. http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj371.pdf.
- Törrönen, Maritta 2005. Lasten arjen yhteisöllisyys ja sosiaaliset verkostot. Teoksessa Susanna Hoikka; Synnöve Karvinen-Niinikoski & Mirja Satka 2005. Sosiaaliryöön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus, 218–240.
- Unicef i.a. Yleissopimus lasten oikeuksista. Viitattu 16.9.2009 http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko.

Vantaan kaupunki, työryhmä 2008. Vantaan avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisen linjaukset. Työryhmäehdotukset. Moniste.

Vantaan kaupunki i.a.a Maahanmuuttajien yhteispalvelutoimisto. Esite.

Vantaan kaupunki i.a.b. Vantaan väestö 2008/2009. (Tilasto ja tutkimus B14:2009.) Viitattu 9.11.2009. [http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp? path=1;2075;6962;16187](http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;2075;6962;16187).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU) 2005. Viitattu 12.09.2009. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. <http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>.

Yhdenvertaisuuslaki (21/2004), 20.01.2004. Viitattu 12.09.2009. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki>.

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELU

Toukokuu 2009

Avoin päiväkoti, Vantaa

MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS JA
KASVATUSKUMPPANUUS

Onko teillä yhdessä mietittyjä tavoitteita työllenne liittyen monikulttuurisuuteen?

Puhutaan omien arvojen ja ennakkoluulojen tuntemisen tärkeydestä – minkälaista vuoropuhelua olette itsenne kanssa käyneet?

Kaksikielisyyden tukeminen - miten tuetaan vanhempaa tukemaan lasta?

Kaksikulttuurisuuteen tukeminen - mitä erityistä avoin päiväkoti voi tehdä tukeakseen monikulttuurista vanhempaa ja lasta?

– mitä eri kulttuureista on hyvä tietää?

Näkykö uskonto avoimen päiväkodin toiminnassa ja jos niin miten?

Onko eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen tukemisessa vertaisryhmään jotain erityisesti huomioitavaa?

Mitkä asiat korostuvat tai ovat tärkeitä monikulttuuristen vanhempien kohtaamisessa?

Onko merkitystä sillä mistäpäin maailmaa vanhemmat ovat tulleet, miten ja milloin?

Miten tukea monikulttuurisen vanhemman kanssa yhdessä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista?

Mitkä ovat suurimmat kumppanuuden syntymisen esteet?

Mikä monikulttuuriselle vanhemmalle on kumppanuudessa tärkeää?

Milloin tietää, että vuorovaikutus on onnistunut ja kumppanuus syntynyt?

VIESTINNÄN KEINOJA

Minkälaisia fyysisen viestinnän keinoja käytätte viestin perille menemisen edistämiseksi?

Mitä muita viestinnän keinoja teillä on käytettävissä jos asiakkaan kanssa ei ole yhteistä kieltä?

VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

Miten tuoda kiintymyssuhteen tärkeyden merkitystä eri kieli- ja kulttuuritaustaiselle äidille?

Mitä keinoja avoimella päiväkodilla on tukea monikulttuurisen lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta?

Tytön ja pojan epätasa-arvoinen asema perheessä - miten ilmiö näyttäytyy avoimessa päiväkodissa?

– miten avoin päiväkoti voi tukea vanhempaa tai lasta tässä asiassa?

KOTOUTUMISESSA TUKEMINEN

Mikä on avoimen päiväkodin rooli kotoutumisen edistäjänä?

– mitä alueella asuva perhe hyötyy siitä, että tulee lastensa kanssa avoimeen päiväkotiin?

Suomalaiseen yhteiskuntaan ja Vantaaseen tutustuminen – minkälaisissa asioissa monikulttuuriset perheet tarvitsevat tukea kotiutuakseen paikkakunnalle?

KOULUTUS

Mitä koulutusta avoimen päiväkodin työntekijöillä tulisi olla monikulttuuriseen työhön?

Minkälaisia koulutuksia olette itse käyneet?

Saako monikulttuuriseen työhön lisäkoulutusta tarvittaessa?

TYÖN MOTIVAATIOT JA KEHITTÄMISHAASTEET

Mikä työssä on raskainta?

Mikä työssä on antoisinta?

Mihin suuntaan lähtisitte kehittämään monikulttuurista varhaiskasvatusta?

Vanhempien vertaisryhmiä ei ole vähään aikaan järjestetty - olisiko sellaisiin tarvetta?

Tulisiko monikulttuurisen työn erityisyys jotenkin huomioida työtä kehitettäessä?